

รายงานผลการวิจัย

เรื่อง

ลำไย: ชื่อและที่มา

Longan: Names and Origins

โครงการย่อยภายใต้ชุดโครงการ : โครงการอนุรักษ์และพัฒนาพันธุ์ลำไย

โดย

ภัทรชนิษฐ์ ศรีจอมทอง

มหาวิทยาลัยแม่โจ้

2556

รายงานผลการวิจัย

เรื่อง ลำไย: ชื่อและที่มา

Longan: Names and Origins

ได้รับการจัดสรรงบประมาณวิจัย ประจำปี 2555

จำนวน 125,400 บาท

หัวหน้าโครงการ

นางสาวภัทรนิษฐ์ ศรีจอมทอง

งานวิจัยเสร็จสิ้นสมบูรณ์

23 เมษายน 2556

กิตติกรรมประกาศ

คณะผู้วิจัยใคร่ขอขอบคุณ สำนักวิจัยและส่งเสริมวิชาการการเกษตร มหาวิทยาลัยแม่โจ้ ที่ให้ทุนอุดหนุนวิจัย ประจำปี 2555 ที่ได้เล็งเห็นถึงความจำเป็นและความสำคัญในการศึกษาในด้านการซื้อและที่มาของลำไย การอนุมัติสนับสนุนทุนวิจัยประจำปีงบประมาณ 2555 จึงเป็นสิ่งที่ทำให้นักวิจัยรู้สึกขอบคุณและมีกำลังใจในการทำงานด้านการค้นหาซื้อและที่มาลำไยมากขึ้น และหวังว่าเมื่อสิ้นสุดโครงการจะสามารถหาซื้อและที่มาของลำไยได้มากขึ้นและสร้างชื่อเสียงให้กับมหาวิทยาลัยแม่โจ้ได้

สุดท้ายนี้ขอขอบคุณผู้ช่วยนักวิจัยทุกท่านและนักศึกษาปริญญาโทที่เกี่ยวข้องทุกคน ที่ เป็นกำลังสำคัญที่ทำให้ผลงานวิจัยออกมาได้ดีด้วยดี

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภัทรชนิษฐ์ ศรีจอมทอง
หัวหน้าโครงการวิจัย

สารบัญ

	หน้า
สารบัญตาราง	ข
สารบัญภาพ	ค
บทคัดย่อ	1
Abstract	2
คำนำ	3
วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย	4
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	4
ขอบเขตของโครงการวิจัย	4
การตรวจเอกสาร	4
อุปกรณ์และวิธีการ	15
ผลการวิจัย	24
วิจารณ์ผลการวิจัย	29
สรุปผลการวิจัย	37
เอกสารอ้างอิง	42
ภาคผนวก	44

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 1 โครงสร้างชื่อพันธุ์ลำไยจำนวน 3 พันธุ์	14
ตารางที่ 2 ประมวลผลข้อมูลชื่อพันธุ์ลำไยจากการสัมภาษณ์เกษตรกร	18
ตารางที่ 3 ประมวลผลข้อมูลชื่อพันธุ์ลำไยจากการสัมภาษณ์นักวิชาการลำไย	22
ตารางที่ 4 องค์ประกอบของโครงสร้างคำประสมในชื่อพันธุ์ลำไยจำนวน 26 สายพันธุ์	25
ตารางที่ 5 องค์ประกอบโดยละเอียดของโครงสร้างคำประสมในชื่อพันธุ์ลำไย จำนวน 2 ชื่อ	26
ตารางที่ 6 องค์ประกอบโดยละเอียดของโครงสร้างคำประสมในชื่อพันธุ์ลำไยรอบกะทิ	26
ตารางที่ 7 โครงสร้างการประกอบคำตามภาษาแรก (first language or mother tongue) ในชื่อพันธุ์ลำไยจำนวน 26 สายพันธุ์	27
ตารางที่ 8 สรุปชื่อพันธุ์ลำไยจากการสัมภาษณ์เกษตรกรและนักวิชาการลำไย	34
ตารางที่ 9 สรุปลักษณะชื่อและที่มาของชื่อพันธุ์ลำไย	38

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 1 ลำไยกะโหลกต้นแรกของประเทศไทย	5
ภาพที่ 2 แผนที่ภาคเหนือ(www.reo3.go.th/index)1.htm สำนักงานสิ่งแวดล้อมภาคที่ 3 (พิษณุโลก)	8

ลำไย: ชื่อและที่มา

Longan: Names and Origins

ภัทรธนิษฐ์ ศรีจอมทอง

Phattharathanit Srichomthong

คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ จ.เชียงใหม่ 50290

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาชื่อและที่มาของชื่อพันธุ์ลำไยซึ่งเป็นไม้ผลทางเศรษฐกิจที่สำคัญของภาคเหนือของไทยหลากหลายชนิด โดยศึกษาจากชื่อของลำไยนั้นเอง การศึกษานี้ได้นำชื่อพันธุ์ลำไยจำนวน 26 ชื่อในเขตจังหวัดเชียงใหม่และลำพูนจากการแนะนำของ ศูนย์วิจัยและพัฒนาพันธุ์ลำไยมหาวิทยาลัยแม่โจ้มาทำการศึกษา ในงานวิจัยนี้ได้นำมโนทัศน์เกี่ยวกับโครงสร้างคำในภาษาและข้อมูลการสัมภาษณ์เกษตรกรและนักวิชาการลำไยมาใช้ในการศึกษา

ลำไยได้รับการตั้งชื่อตามลักษณะเฉพาะพิเศษของลำไยแต่ละสายพันธุ์ อาทิ พันธุ์ “อีตอ” ซึ่งหมายถึงลำไยที่ให้ผลผลิตก่อนลำไยพันธุ์อื่นๆ และลำไยพันธุ์ “อีเปี้ยวเขียว” ซึ่งหมายถึง ลำไยที่มีสีเขียวและมีรูปทรงเปี้ยว ชื่อลำไยทั้งหมดเป็นคำประสมระหว่างคำในภาษาไทยถิ่นเหนือด้วยกัน คำในภาษาไทยถิ่นเหนือกับคำในภาษาไทยกลาง และระหว่างคำในภาษาไทยกลางด้วยกัน ในจำนวนชื่อพันธุ์ลำไยจำนวน 26 ชื่อนั้น มีเพียง 18 ชื่อที่เป็นที่รู้จักในหมู่เกษตรกรและนักวิชาการ ลำไย ชื่อพันธุ์ลำไยจำนวน 15 ชื่อเป็นชื่อในภาษา “คำเมือง” หรือ ภาษาไทยถิ่นเหนือนั่นเอง ชื่อลำไยจำนวน 3 ชื่อ เป็นคำประสมระหว่างภาษาไทยถิ่นเหนือกับภาษาไทยกลาง และ ชื่อพันธุ์ลำไยจำนวนเพียง 4 ชื่อเป็นชื่อภาษาไทยกลางล้วน

ชื่อลำไยซึ่งมักเป็นชื่อในภาษาไทยถิ่นเหนือ แสดงว่าผลไม้ชนิดนี้เป็นผลไม้ที่บ่งบอกอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมเกษตรของภาคเหนือของไทย เนื่องจากเป็นไม้ผลที่ปลูกในเขตภาคเหนือโดยเฉพาะมาตั้งแต่เดิม ชื่อที่มีลักษณะเฉพาะนี้ทำให้ผู้คนในท้องถิ่นได้ตระหนักรู้ถึงอัตลักษณ์ของตน อนึ่งชื่อพันธุ์ลำไยเหล่านั้น ยังเพิ่มความน่าสนใจและดึงดูดความสนใจจากผู้คนทั่วโลก ซึ่งเป็นการช่วยส่งเสริมการเติบโตทางเศรษฐกิจในแง่การบริโภคผลไม้ชนิดนี้ อีกทั้งยังช่วยส่งเสริมการท่องเที่ยวของท้องถิ่นอีกด้วย

คำสำคัญ: ชื่อและที่มาของลำไย คำประสม ภาษาไทยถิ่นเหนือ อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมเกษตร

Abstract

This research studies the name and origin of various different kinds of longan or “lamyai”, an important economic fruit of northern Thailand, through their names. Twenty-six longan names in the area of Chiang Mai and Lamphun were studied based on the suggestion of the Longan Research and Development Center of Maejo University. In this study, the linguistic concept of word structures was applied, in combination with interviews of agriculturists and academics of longan.

Longans are named according to the particular characteristics of each kind, such as “E Do” which means early ripening longan, and “E Biaw Khiaw”, green bent longan. All longan names are compound words combining words in Lanna (northern Thai), words in central Thai, or words in Lanna and central Thai. Eighteen out of the twenty-six longan names were recognized as common names among agriculturists and academics. Fifteen names are originally ‘Kam Mueang’ or Lanna, three are mixed words between northern Thai and central Thai and only four are central Thai. Therefore, longan names show their origins in northern Thailand.

The longan names, which are in Kam Mueang or northern Thai, show that this kind of fruit represents an agro-cultural identity, since it is a typical and original fruit grown in Lanna or northern Thailand. The unique names make people of the region recognize their identity. Moreover, those names create more interest and attraction from people around the world, and this helps to promote economic growth in consumption of the fruit and also in tourism of the northern region. This research project is still being conducted to accomplish its aims and ascertain the creative results as an added value to Thai society as a whole.

Key words: longan name and origin, compound words, northern Thai, agro-cultural identity

คำนำ

ลำไย เป็นพืชเศรษฐกิจอย่างหนึ่งของภาคเหนือของประเทศไทยในเชียงใหม่และลำพูน เป็นไม้ผลเขตร้อนและกึ่งร้อน ในประเทศแถบเอเชีย อาทิ จีน พม่า และไทย ลำไยเป็นไม้ผลที่มีความเป็นมาเก่าแก่ในล้านนา เป็นพืชที่ได้นำมาปลูกสมัยรัชกาลที่ 5 โดยพระราชชายาเจ้าดารารัศมี ได้ให้พระอนุชา คือ เจ้าน้อยคำตัน ณ เชียงใหม่ เป็นผู้ปลูกลำไย เป็นผลไม้ “ทำเงิน” ที่นำรายได้มาสู่เกษตรกรในล้านนา โดยเฉพาะเชียงใหม่และลำพูน เป็นผลไม้ที่ส่วนใหญ่ทำเป็นลำไยอบแห้ง เพื่อส่งไปจำหน่ายยังประเทศเพื่อนบ้าน อาทิ จีนฮ่องกง เนื่องจากชาวจีนมีความเชื่อว่าลำไยเป็นผลไม้มงคล ซึ่งตรงกับภาษาจีน แปลได้ความว่า เป็นตามังกร ชาวจีนจึงนิยมรับประทานลำไย โดยเฉพาะลำไยอบแห้ง ซึ่งใช้เป็นทั้งอาหารและยาสมุนไพรด้วย ความเป็นมงคลของ ชื่อว่า “ลำไย” ก็มีปรากฏอยู่โดยทั่วไปในล้านนา ชาวล้านนาหรือ “คนเมือง” ตามหมู่บ้านต่าง ๆ นิยมปลูกลำไยไว้ในเขตบ้านของตนมาแต่ช้านานและต่อมาได้พัฒนาปลูกเป็นสวนโดยเน้นเพื่อการจำหน่าย

พันธุ์ลำไยที่มีรายงานไว้ในประเทศไทยมีประมาณ 68 รายชื่อ (กรมวิชาการเกษตร, 2546) เป็นที่น่าสนใจว่าชื่อพันธุ์หรือประวัติความเป็นมาของชื่อพันธุ์ดังกล่าว ยังไม่เคยมีการรายงานไว้มาก่อน ซึ่งหากสามารถศึกษาถึงที่มาของพันธุ์และชื่อพันธุ์ได้ อาจจะช่วยในการจำแนกกลุ่มสายพันธุ์ลำไยในประเทศไทยหรือลดความซ้ำซ้อนของชื่อพันธุ์ได้

ชื่อพันธุ์ลำไยที่จะนำมาศึกษาวิเคราะห์ ในงานวิจัยนี้ มีจำนวนประมาณ 40 ชื่อ ในจำนวนนี้ ลำไยที่ได้รับความนิยมปลูกเพื่อจำหน่ายและรับประทาน ได้แก่ อีตอ เบี้ยวเขียว สีชมพู และ แห้ว แต่ทว่า ยังไม่เคยมีการศึกษาค้นคว้าหาที่มา เหตุผล ของการตั้งชื่อ และความสัมพันธ์ของชื่อลำไย กับปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรม ที่ทำให้สาธารณะชนทั่วไปรู้จักชื่อลำไย แม้กระทั่ง ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับลำไยโดยตรง ได้แก่ เกษตรกร ผู้ค้าลำไย และนักวิชาการด้านลำไย ชื่อและที่มาของลำไย จะทำให้ประชาชนทั่วไป อาทิ เกษตรกรทั่วไป นักวิชาการ นักเรียน นักศึกษา นักพัฒนา นักปกครอง ผู้ค้าลำไย และผู้บริโภค ทั้งในและต่างประเทศ ได้รู้จักและเข้าใจชื่อลำไยแต่ละชนิด จะได้ตระหนักรู้ถึงคุณค่าของลำไยในฐานะพืชเศรษฐกิจ อาหาร ยา และต้นไม้มงคล ที่ฉายภาพให้เห็นความสัมพันธ์และความผูกพันระหว่างไม้ผลมงคลนี้กับประชาชน โดยเฉพาะชาวล้านนาหรือ “คนเมือง” มาช้านาน และจะมีส่วนช่วยในการส่งเสริม และผลักดันให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เกษตรกร และผู้ค้า อนุรักษ์และพัฒนาลำไยทุกชนิดไว้ในท้องถิ่น อันจะนำมาซึ่งความมั่งคั่ง สุข และความภาคภูมิใจ ที่ได้มีส่วนร่วมในการรับผิดชอบในการผลิต บริโภค และการขายต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาเชิงวิเคราะห์ชื่อและที่มาของลำไยแต่ละพันธุ์ จำนวนประมาณ 40 พันธุ์ โดยเน้นศึกษาในจังหวัดเชียงใหม่และลำพูน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

เผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับชื่อและที่มาของลำไยแต่ละสายพันธุ์ ให้แก่หน่วยงานด้านลำไยตลอดจนบุคคลทั่วไป อาทิ นักวิชาการด้านลำไย นักปกครอง ผู้บริโภค ผู้ค้า และผู้ผลิตลำไย โดยการตีพิมพ์ในวารสาร การนำเสนอผลงาน และร่วมในการจัดนิทรรศการ เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อให้เกิดทัศนคติที่ถูกต้องเพื่อส่งเสริมระบบเศรษฐกิจด้านการผลิตและการบริโภคลำไย

การตรวจเอกสาร

ความรู้เกี่ยวกับงานวิจัยภายใต้หัวข้อ “ลำไย : ชื่อและที่มา” ประกอบไปด้วย ความรู้เกี่ยวกับการเกษตรด้านลำไย ล้านนาหรือภาคเหนือตอนบน ทั้งด้านสังคม วัฒนธรรม และภาษา ซึ่งเป็นที่รู้จักกันในชื่อภาษาล้านนา หรือ “คำเมือง” เนื่องจากลำไยซึ่งเป็นไม้ผลที่ปลูกมากที่สุด在这一บริเวณนี้ มีชื่อออกเสียงเป็นภาษาถิ่นเหนือนี้ ด้วยเสียงพยัญชนะนาสิก เสียงก้อง เช่นเดียวกับเสียงกลุ่ม “ม น และ ง” แต่เป็นเสียงขึ้นจมูก ใช้อักษรแทนเสียง คือ /ᳵ/ ซึ่งไม่มีในระบบเสียงภาษาไทยกลาง หากแต่อนุโลมเขียนสะกดด้วยตัวอักษรภาษาไทยกลาง

พื้นที่ที่มีการเพาะปลูกลำไยเป็นจำนวนมากนี้ ได้แก่ พื้นที่ในเขตจังหวัดเชียงใหม่ และลำพูน ซึ่งทั้งสองจังหวัด ล้วนแล้วแต่เป็นพื้นที่ที่มีความเป็นมาทางสังคม-วัฒนธรรมอันเก่าแก่ สืบเนื่องมาจากเคยเป็นอาณาจักรเก่าที่มีความเจริญรุ่งเรืองในด้านต่างๆ กล่าวคือ เชียงใหม่ เคยเป็นศูนย์กลางของอาณาจักรล้านนา และลำพูน เคยเป็นอาณาจักรหริภุญไชย ซึ่งมีอายุเก่าแก่กว่าเชียงใหม่มาก่อน

อนึ่ง ผู้วิจัยได้เข้าร่วมกิจกรรมทางวิชาการลำไย ณ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ เชียงใหม่ เพื่อเรียนรู้ความเคลื่อนไหวทางวิชาการลำไย ซึ่ง ศูนย์วิจัยและพัฒนาลำไย มหาวิทยาลัยแม่โจ้เป็นผู้จัด และมีส่วนร่วมในการจัด ณ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ เชียงใหม่ อาทิ

1) โครงการเสวนาวิชาการด้านลำไย เรื่อง “การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ : การปรับตัวของเกษตรกรชาวสวนลำไย” โดย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) และศูนย์วิจัยและพัฒนาลำไยแม่โจ้ วันที่ 7 ธันวาคม 2554

2) ร่วมสังเกตการประชุมอบรมเรื่อง “การฝึกอบรมเพื่อพัฒนาเครือข่าย โดยศูนย์เครือข่ายวิจัยและพัฒนาลำไยแม่โจ้ สกว.” ณ เทศบาลตำบลสันทรายหลวง อ. สารภี จ. เชียงใหม่ ในวันที่ 15 มีนาคม 2555

3) ประชุมกลุ่มย่อย เสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับนักวิจัย (Focus Group) ณ ห้อง 209 อาคารธรรมศักดิ์มนตรี (ศูนย์การศึกษาต่อเนื่อง) พร้อมเดินทางไปราชการ ณ อำเภอดง จังหวัด เชียงใหม่ ในวันที่ 18 เมษายน 2555

1.1 ที่มาเกี่ยวกับลำไย และชื่อพันธุ์ลำไยโดยสังเขป

ภาพที่ 1 ลำไยกะโหลกต้นแรกของประเทศไทย

ลำไยพันธุ์โอเป็ยเขียว ซึ่งเป็นลำไยกะโหลกต้นแรกของประเทศไทย (บันทึกภาพ 16/03/50) อยู่ที่ กาดสวนเจ้า หมู่ที่ 3 ตำบลสบแม่ข่า อำเภอดง จังหวัด เชียงใหม่

(<http://www.sobmaekha.go.th/travel.php>)¹

ลำไย ได้แก่มังคุดผลเขตร้อนและกึ่งร้อน ซึ่งมีการสันนิษฐานว่า ลำไยมีถิ่นกำเนิดอยู่ใน ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อาทิ จีน พม่า เวียดนาม และไทย ผลลำไยมีลักษณะค่อนข้างกลม

¹ เจ้าของลำไยรวมทั้งหมด จำนวน 7 ต้น คือคุณพัชราภรณ์ พิลาลักษณ์ ได้มอบให้ศูนย์วิจัยและพัฒนาพันธุ์ลำไย มหาวิทยาลัยแม่โจ้ในปี 2555 ซึ่งทางศูนย์ฯ ได้ชะลอมาไว้ที่ศูนย์เรียนรู้วัฒนธรรมเกษตรล้านนา

ออกผลเป็นพวง ขนาดของผลแตกต่างกันตามพันธุ์ ผลลำไยพันธุ์กะโหลกมีเปลือกบาง สีนํ้าตาลอ่อน ผิวเปลือกเรียบหรือเกือบเรียบ เนื้อหนา ห่อหุ้ม เนื้อในผลมีสีขาวคล้ายวุ้น ขาวขุ่น หรือสีชมพูเรื่อๆ นอกจากนี้ เนื้ออาจ และ แห้ง กรอบ ฉ่ำน้ำ เหนียว และอ่อนนุ่ม หรือมีกลิ่นและรสชาติแตกต่างกันไปตามพันธุ์ ลำไยสดจะมีความหวานมาก ส่วนในสุดเป็นเมล็ดขนาดใหญ่สีดำ ชาวจีนปลูกลำไยไว้รับประทานเพื่อเป็นยาบำรุง และมีความเชื่อว่าหากกินลำไยอย่างน้อยปีละหนึ่งผลจะโชคดีและมีชีวิตที่ดี (พงษ์ศักดิ์ อังกสิทธิ์ และคณะ, 2542)

ลำไยขึ้นอยู่ทั่วไปในภาคเหนือ ตามป่าในจังหวัดเชียงใหม่และเชียงราย ทั้งต้นเล็ก และต้นใหญ่ มีผลขนาดเล็ก เนื้อน้อย จึงเรียกว่า ลำไยพื้นเมืองหรือลำไยกะลาหรือลำไยธรรมดา ส่วนลำไยพันธุ์ดีหรือลำไยกะโหลกนั้น ได้มีการนำเข้ามาในประเทศไทยในปี พ.ศ. 2439 พ่อค้าชาวจีนได้นำต้นลำไย 5 ต้น มาถวายพระราชชายาเจ้าดารารัศมีในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จำนวน 5 ต้น ซึ่งต่อมาได้ประทานให้เจ้าน้อยต้น ณ เชียงใหม่ นำไปปลูกในสวนที่เรียกกันว่า “สวนเจ้า” ซึ่งอยู่ที่บ้านสบแม่ข่าหรือบ้านน้ำโห้ ตำบลสบแม่ข่า อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ ดิฉันบริเวณแม่น้ำปิงจำนวน 3 ต้น และได้ปลูกไว้ที่กรุงเทพมหานคร 2 ต้น (คาดว่าอาจเป็นลำไยที่ปลูกบริเวณตรอกจันทร์)

ลำไยดังกล่าว คือลำไยพันธุ์เขียวเขียว (เว็บไซด์อบต. สบแม่ข่า เรื่องเล่าขานตำนานลำไย) ซึ่งลำไยต้นแรกเหล่านี้ น่าจะเป็นต้นพันธุ์ที่เพาะจากเมล็ด เพราะดูจากลักษณะของต้นและการเจริญเติบโตของต้นที่สูงใหญ่ และในสมัยนั้น ยังไม่มีความรู้เกี่ยวกับการขยายพันธุ์ด้วยการตอน (อนันต์ ดำรงสุข, 2547: 9) ลำไยส่วนใหญ่ในจังหวัดเชียงใหม่ และลำพูน เป็นลำไยที่ปลูกในบริเวณติดกับแม่น้ำปิง แม่น้ำกว๊ม แม่น้ำทา และแม่น้ำลี้ เป็นต้น ลำไยจะเติบโตได้ดีในบริเวณที่มีดินลักษณะน้ำไหลทรายมูล เช่น ที่บ้านหนองช้างค้ำ จังหวัดลำพูน ซึ่งเป็นพื้นที่ติดแม่น้ำปิง ซึ่งเป็นพื้นที่ที่เกิดเป็นลำเลาขานของ “ลำไยต้นหมื่น” เนื่องจากมีต้นลำไยต้นหนึ่งที่ออกลูกดกมาก และขายได้เงินนับเป็นหมื่นบาท ทำให้ ลำไยหนองช้างค้ำกลายเป็นแหล่งขยายพันธุ์ลำไยที่สำคัญ แสดงว่าเดิมแล้วลำไยปลูกกันมากที่ลุ่มริมแม่น้ำ สามารถให้น้ำลำไยได้อย่างสมบูรณ์ แต่ปัจจุบันได้มีการนำลำไยปลูกบริเวณที่ดอนเชิงเขา (up land) มากขึ้น

ลำไยเป็นพืชเศรษฐกิจอย่างหนึ่งของภาคเหนือของไทยและเป็นพรรณไม้ชีวิตความเป็นอยู่เป็นอยู่ในด้านเศรษฐกิจด้วยอย่างหนึ่ง เกษตรกรชาวล้านนาหรือคนเมืองส่วนใหญ่ ของภาคเหนือของประเทศไทยหรือที่เรียกชื่อกันว่าล้านนา โดยเฉพาะในจังหวัดเชียงใหม่และลำพูน ซึ่งเป็นจังหวัดสำคัญที่มีการผลิตและจำหน่ายลำไยมากที่สุดในภาคเหนือตอนบน ลำไย เป็นผลไม้ “ทำเงิน” ที่นํารายได้มาสู่เกษตรกรชาวเชียงใหม่และลำพูนในล้านนา เป็นผลไม้ที่ส่วนใหญ่นำไปทำเป็นลำไยอบแห้ง เพื่อส่งไปจำหน่ายยังประเทศเพื่อนบ้าน อาทิ จีน และฮ่องกง เนื่องจากชาวจีนมี

ความเชื่อวาลำไยเป็นผลไม้มงคล ซึ่งตรงกับภาษาจีน แปลได้ความว่า ตามังกร ชาวจีนจึงนิยมรับประทานลำไยโดยเฉพาะลำไยอบแห้ง ซึ่งใช้เป็นทั้งอาหารและยาสมุนไพรด้วย

C.M. Menzel & G.K. Waite (2005: 6) กล่าวว่า ลำไยมีประวัติความเป็นมายาวนานกว่า 2,000 ปี ในช่วงของราชวงศ์ฮั่น ลำไยจะถูกส่งไปถวายแก่องค์จักรพรรดิ คำว่า ลำไย หมายถึงดวงตาของมังกร ซึ่งเกิดจากลักษณะของเมล็ดลำไยที่มีลักษณะกลม และมีสีดำแวววาว เชื่อกันว่าต้นลำไยจากประเทศจีนถูกนำเข้ามายังประเทศไทยเมื่อประมาณปี ค.ศ. 1800 และได้ค้นพบว่ามีต้นลำไยเจริญเติบโตอยู่ในป่าทางภาคเหนือของไทยมานานกว่า 200 ปี ต้นลำไยป่า ถูกเรียกว่าลำไยพื้นเมือง หรือลำไยกะลา ผลมีขนาดเล็ก เนื้อน้อย

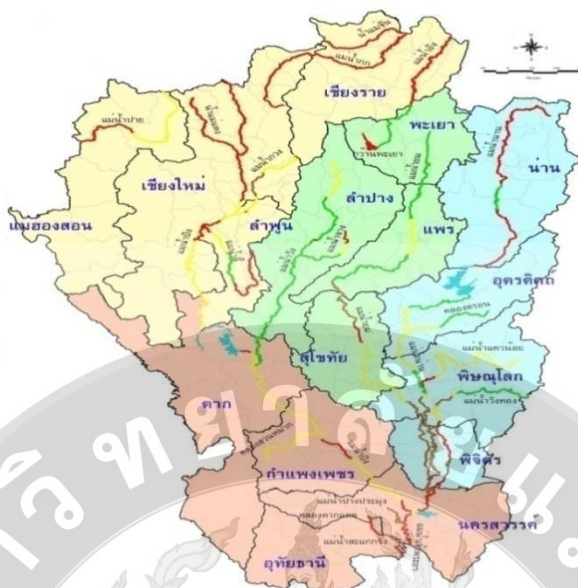
พื้นที่ปลูกลำไยในเชียงใหม่มีเกือบทุกอำเภอ อาทิ สารภี คอยหล่อ จอมทอง สอด และพร้าว ส่วนลำพูนได้แก่ อำเภอเมือง ป่าซาง เวียงหนองล่อง บ้านโฮ้ง ลี้ แม่ทา และทุ่งหัวช้าง เป็นต้น ปัจจุบันการปลูกลำไยได้ขยายไปในจังหวัดต่างๆทุกภาคของประเทศ อาทิ ปลูกในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่ จังหวัดเลย หนองคาย นครพนม ในภาคตะวันออกที่จังหวัดจันทบุรี ภาคกลางที่สมุทรสาคร สมุทรสงคราม และภาคใต้ที่จังหวัดพัทลุง สงขลา และนครศรีธรรมราช

พาวิน มะโนชัย (2543) กล่าวถึง พันธุ์ลำไยที่พบในปัจจุบันแบ่งได้ 2 ชนิด ตามลักษณะการเจริญเติบโต ลักษณะของผลเนื้อ เมล็ด และรสชาติ คือ ลำไยเครือหรือลำไยเถา มีลำต้นเลื้อยคล้ายเถาวัลย์ ทรงพุ่ม ต้นคล้ายต้นเฟื่องฟ้า ลำต้นไม่มีแก่น ใบขนาดเล็กและสั้น ผลเล็ก ผิวสีชมพูปนน้ำตาล เมล็ดโต เนื้อผลบางมีกลิ่นคล้ายกะมั่งอันปลูกไว้สำหรับเป็นไม้ประดับมากกว่าที่จะใช้เพื่อรับประทานผล และลำไยต้น แบ่งออกเป็น 2 ชนิด คือลำไยพื้นเมืองหรือลำไยกระดุก ผลมีขนาดเล็ก รูปร่างของผลค่อนข้างกลม ผิวสีน้ำตาล เปลือกหนา เนื้อบางสีขาวใส เปลือกลำต้นขรุขระมาก ใบขนาดเล็กกว่าลำไยกะโหลก มักพบตามป่าของจังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย มีอายุยืนมาก ปัจจุบันไม่นิยมปลูกเนื่องจากผลมีขนาดเล็ก ส่วนลำไยกะโหลก เป็นพันธุ์ที่นิยมปลูกกันมาก เพราะผลใหญ่ เนื้อหนาและมีรสหวาน มีอยู่ด้วยกันหลายสายพันธุ์แต่ละพันธุ์มีคุณลักษณะพิเศษแตกต่างกัน

ลำไยเป็นไม้ผลที่มีความเป็นมาเก่าแก่ในล้านนา ความเป็นมงคลของชื่อว่า “ลำไย” มีปรากฏอยู่โดยทั่วไปในภาคเหนือของประเทศไทยที่เรียกกันว่าล้านนา ชาวล้านนาหรือ “คนเมือง” มีความผูกพันกับลำไยซึ่งเป็นส่วนหนึ่งในวิถีชีวิต โดยนิยมปลูกลำไยเป็นไม้ยืนต้นชนิดหนึ่งไว้ในบริเวณบ้านของตนเองมาแต่ช้านาน (สงวน โชติสุขรัตน์, 2512 : 199) ตามหมู่บ้านต่าง ๆ และต่อมาได้พัฒนาปลูกเป็นสวน โดยเน้นเพื่อการจำหน่าย

1.2 ความรู้เกี่ยวกับสังคมและวัฒนธรรมล้านนาหรือภาคเหนือของไทย

โดยสังเขป

ภาพที่ 2 แผนที่ภาคเหนือ(www.reo3.go.th/index1.htm) สำนักงานสิ่งแวดล้อมภาคที่ 3 (พิษณุโลก)

ภาคเหนือของไทย เป็นภูมิภาคหนึ่งที่มีแหล่งภูมิปัญญามากมาย โดยมีความรู้ของเรื่องภูมิปัญญาชาวบ้านสอดแทรกอยู่ในเรื่องราวต่างๆ ภูมิปัญญาต่างๆเหล่านี้ ทำให้ชาวบ้านสามารถพึ่งพาตนเองได้ ช่วยสร้างความสมดุลระหว่างมนุษย์สังคม และสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ นอกจากนี้ยังช่วยปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตให้มีความเหมาะสมกับสภาพสังคมในปัจจุบัน โดยเฉพาะในด้านเกษตรกรรม ซึ่งเกษตรกรรมนอกจากเป็นอาชีพดั้งเดิมของคนไทยแล้ว ยังเป็นบ่อเกิดของวัฒนธรรม ค่านิยม รวมทั้งวิถีปฏิบัติต่างๆของสังคมเป็นอันมาก

ภาคเหนือของไทย เป็นภูมิภาคหนึ่งที่มีแหล่งภูมิปัญญามากมาย โดยมีความรู้ของเรื่องภูมิปัญญาชาวบ้านสอดแทรกอยู่ในเรื่องราวต่างๆ ภูมิปัญญาต่างๆเหล่านี้ ทำให้ชาวบ้านสามารถพึ่งพาตนเองได้ ช่วยสร้างความสมดุลระหว่างมนุษย์สังคม และสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ นอกจากนี้ยังช่วยปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตให้มีความเหมาะสมกับสภาพสังคมในปัจจุบัน โดยเฉพาะในด้านเกษตรกรรม ซึ่งเกษตรกรรมนอกจากเป็นอาชีพดั้งเดิมของคนไทยแล้ว ยังเป็นบ่อเกิดของวัฒนธรรม ค่านิยม รวมทั้งวิถีปฏิบัติต่างๆของสังคมเป็นอันมาก

1.3 ที่ตั้งของล้านนา หรือภาคเหนือของไทย

ล้านนา เดิมก่อตั้งโดยพญาเม็งราย ในปีพ.ศ. 1839 และรวมเข้าเป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรสยาม ในปีพ.ศ. 2317 ต่อมาเปลี่ยนฐานะเป็นมณฑลพายัพในสมัยพระบาทสมเด็จพระ

จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และเป็นจังหวัดในสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) สำนักงานภาคเหนือเขต 1. เชียงใหม่: 2)

ล้านนา หรือหมายถึงดินแดนในภาคเหนือของประเทศไทยปัจจุบัน คือ ตั้งแต่บริเวณลุ่มน้ำโขงลงมา ในท้องที่ 8 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดเชียงราย เชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง พะเยา แพร่ น่าน และแม่ฮ่องสอน ล้านนาตั้งอยู่ในที่ราบระหว่างภูเขา และพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นภูเขา มีลักษณะยาวเป็นแนวจากเหนือลงใต้ เช่นเดียวกับแม่น้ำสายหลัก ได้แก่ แม่น้ำปิง ซึ่งเป็นแม่น้ำที่ไหลจากเหนือลงใต้เช่นเดียวกัน ดินแดนล้านนาแบ่งเป็นสองส่วน คือ ล้านนาตะวันตกและล้านนาตะวันออก ล้านนาตะวันตกได้แก่ เมืองเชียงใหม่ ลำพูน เชียงราย พะเยา ลำปาง ซึ่งตั้งอยู่บนที่ราบ 3 แห่ง คือ แอ่งเชียงใหม่-ลำพูน แอ่งเชียงราย และแอ่งลำปาง ส่วนล้านนาตะวันออกคือแอ่งน่านและแอ่งแพร่

เชียงใหม่และลำพูน ตั้งอยู่ในที่ราบลุ่มน้ำปิงตอนบน ใน “แอ่งเชียงใหม่-ลำพูน” อยู่ระหว่างทิวเขาดอนรังษีกลางและทิวเขาผีปันน้ำตะวันตก เป็นหุบเขากว้างใหญ่ มีแม่น้ำปิงเป็นสายสำคัญ ที่ราบลุ่มแห่งนี้มีความอุดมสมบูรณ์และเป็นที่ราบที่ติดต่อกันเป็นผืนใหญ่ (สรัสวดี อ๋องสกุล, 2553: 33)

เชียงใหม่เป็นศูนย์กลางของอาณาจักรล้านนา มีอายุเก่าแก่กว่า 700 ปี เป็นแหล่งรวมความเจริญทุกด้าน ตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบัน ทั้งด้านวัฒนธรรม ประเพณี การศึกษา การค้า การคมนาคมขนส่ง และยังเป็นเมืองแห่งการท่องเที่ยวระดับนานาชาติที่ได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวในทุกลมุขโลก ลำพูน เป็นจังหวัดเก่าแก่ที่สุดในภาคเหนือ เดิมชื่อว่า “นครหริภุญไชย” เมื่อสร้างเมืองเสร็จ มีธิดากษัตริย์แห่งกรุงละโว้ พระนามว่า “จามเทวี” มาปกครอง (กองผลิตอุปกรณ์โฆษณา การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย: 17) โดยมีแม่น้ำปิง หรือพิกังไหลผ่านตัวเมืองลำพูนห่างออกไปทางทิศตะวันตก

ศาสตราจารย์ ดร. อุดม รุ่งเรืองศรี (2549: 11 และ 37) ได้อธิบายว่า เมืองลำพูนเป็นเมืองที่มีประวัติความเป็นมาเก่าแก่ แต่ในระยะแรกก็ไม่ปรากฏหลักฐานว่าเมืองนี้มีชื่อประการใด จนกระทั่งพุทธศตวรรษที่ 17 จึงพบว่าชื่อ “หริภุญไชย” ภายหลังก็พบว่าการเปลี่ยนเป็น “หริภุญชัย” “ละพูน” จนกระทั่งสุดท้ายเป็นชื่อจังหวัดว่า “ลำพูน” คำว่า “หริ+ปฺนุช+เออยุ” คือทองคำ/หย้า แพรก+กอง/เนิน+เสมือน/เป็นดั่ง ซึ่งแปลได้ว่า “เมืองที่มีลักษณะเสมือนดั่งเนินทอง” “หริปฺนุช” หรือ “หริปฺนุชเชย” ก็ย่อมแปลได้ว่าตัวเมืองที่มีลักษณะเป็นเนินสูงกว่าพื้นที่โดยรอบเล็กน้อย และเมื่อดูจากระดับของเมืองแล้วจะเห็นได้ว่าเป็นเนินสูงกว่าพื้นที่โดยรอบ ที่ตั้งของเมืองนั้นเป็นลักษณะเป็นเนินที่อุดมสมบูรณ์และงดงามยิ่งนัก เมืองลำพูนเป็นเมืองสาขาของเมืองลพบุรีหรือลพบุรี ด้วย เมื่อถอดคำ “ลพบุรี” หรือ “ลพบุรี” ดูก็จะพบว่าเป็นคำที่เกิดจากการสนธิของศัพท์ทั้งสองคำ

คือ “ลพ+อร” ที่อาจแปลได้ว่าอกของลพบุรี หรือเกิดจากอกของลพบุรี ซึ่งก็หมายความว่าเมืองนี้คือเมืองลูกของลพบุรีนั่นเอง

1.2.2 วิธีชีวิตของชาวล้านนา

สังคมล้านนา จัดเป็นสังคมพหุภาษา-พหุวัฒนธรรมมาตั้งแต่อดีต จนกระทั่งปัจจุบัน ซึ่งปรากฏให้เห็นบนแผ่นป้ายต่างๆ ในที่สาธารณะโดยเฉพาะตามสองข้างถนนในเขตเมืองและชานเมือง (Srichomthong, 2555) ในอดีต มีกลุ่มชนต่างๆ อยู่ร่วมกันในล้านนา อาทิ คนไทยวนหรือไทโยนก ซึ่งได้แก่บรรพบุรุษของกลุ่มคนที่เรียกตนเองว่า “คนเมือง” ในเชียงใหม่ปัจจุบัน นอกจากนี้ ยังมีกลุ่มชนชาวไทลื้อ ไทใหญ่ ไทจีน ซึ่งในสมัยพระเจ้ากาวิละ ในปีพ.ศ. 2317 ได้มีการรวบรวมกลุ่มคนเหล่านี้ จากเมืองเชียงตุงและเชียงรุ่ง (ในประเทศพม่าและประเทศจีนตอนใต้ปัจจุบัน) เข้ามาอยู่ในเขตเชียงใหม่และรอบๆ เชียงใหม่ อาทิ สันกำแพง คอยสะเก็ด ในยุคที่เชียงใหม่กลายเป็นเมืองร้างถึง 20 ปี นอกจากนี้ ในล้านนา โดยเฉพาะเชียงใหม่ ยังมีชาวจีนฮ่อ (คนจีนในมณฑลยูนนานของประเทศจีน) ซึ่งเคยเป็นกลุ่มคนที่ชำนาญในการเดินทางค้าขายในบริเวณทางเหนือของไทย จนถึงทางใต้ของจีน และยังมีกลุ่มชนเก่าแก่ของล้านนาตอนบนนี้ ซึ่งเป็นกลุ่มชนดั้งเดิมในบริเวณนี้มาก่อนได้แก่ชาวลัวะ และมอญ จึงก่อให้เกิดการผสมผสานของวัฒนธรรมของกลุ่มชนต่างๆ อย่างหลากหลาย ได้ก่อรูปเป็นวัฒนธรรมล้านนาร่วมกัน เป็นการสลายตัวของชนเผ่าเป็นชนชาติเดียวกัน

เหตุที่เรียกตนเองว่า “คนเมือง” นั้น ศาสตราจารย์ ดร. อุดม รุ่งเรืองศรี (2551: 1) ได้อธิบายไว้ว่า เป็นการระบุชื่อให้ชัดเจน เนื่องจากมีคนถิ่นอื่นกลุ่มชนอื่นเข้ามาในดินแดนนี้มากขึ้น จึงเป็นการเรียกคนที่อยู่ในล้านนาและพูดภาษาล้านนา เรียกภาษาล้านนาโดยรวมว่า คำเมือง เพื่อจำแนกต่างจาก คำไทย คือภาษาไทยกลาง ทั้งนี้ คำว่า “เมือง” นอกจากแปลว่าเขตชุมชนขนาดใหญ่ ยังแปลว่า สว่าง สดใสด้วย “คนเมือง” ย่อมแปลได้ว่า “คนที่เจริญแล้ว” ได้ ความหมายของคำนี้ ยังสอดคล้องกับ

คำอธิบายของ สงวน โชติสุขรัตน์ (2512: 153) ที่ว่า เป็นการแยกชาวพื้นเมืองออกจาก “พวกม่าน” คือพม่า และคำว่า “คนเมือง” นี้เองได้ใช้สืบๆ กันมาจนกระทั่งทุกวันนี้ โดยมีคำกล่าวว่า “อยู่คนเดียวเหมือนตาย อยู่หลายเหมือนม่าน” คำว่าม่าน คือ พม่า และเมื่อมีสองพวกคือ พวกพม่า พวกเม็ง (รามัญ) ก็ต้องมีพวก “คนเมือง” การเรียกตนเองเช่นนี้ เพื่อเป็นการแยกตัวออกจากชนชาติอื่นที่อยู่ในดินแดนเดียวกัน ได้แก่ชาวพม่า ซึ่งเป็นผู้มารุกรานและยึดเป็นเมืองขึ้นเป็นเวลาประมาณ 200 ปี และจากชาวมอญหรือรามัญด้วย

“คนเมือง” หรือคนล้านนา มีวัฒนธรรมการเกษตรมาตั้งแต่อดีต เนื่องจากเลือกตั้งบ้านเรือนอยู่เป็นหมู่ๆ ใกล้แม่น้ำ ลำห้วยหรือลำเหมือง เพราะคนเมืองนิยมปลูกไม้ยืนต้นต่างๆ เช่น ลำไย มะม่วง มะปราง กระท้อน (ทางเหนือเรียกว่ามะดิน) มะกรูด มะนาว ต้นหมาก มะพร้าว ไม้ไผ่กล้วย อ้อย ฯลฯ ไว้ในบริเวณบ้าน (สงวน โชติสุขรัตน์, 2512: 199) นอกจากปลูกไม้ผลแล้ว คนไทยวนเป็นคนทำไร่ทำนา อาหารหลักคือข้าวเหนียว ซึ่งปลูกด้วยวิธีดำนาแล้วนำมานึ่งกิน ไม่ต้ม จึงเรียกว่า จึ่งเรียกว่า “เข้านึ่ง”(ข้าวเหนียว) นอกจากนี้ คนไทยวนยังปลูกผักและพืชอื่นแล้วยังทำการล่าสัตว์และจับปลา

“คนเมือง” หรือคนล้านนา มีวิธีการดำรงชีวิตสมัยนั้นอยู่ 4 วิธีด้วยกันนั่นคือ เก็บเกี่ยวล่าสัตว์ ผลิต และการค้ามีระบบการค้าแบบหมุนเวียน มีตลาดนัดขนาดใหญ่ทุก 5 วัน วันที่เหลือจะไปที่อื่นแล้วกลับมาเป็นเช่นนี้ประจำ (ฮันส์ เพนท์, 2552: 122)

1.2.3 ภาษาล้านนา หรือ “คำเมือง”

ภาษาล้านนา หรือ “คำเมือง” จัดเป็นภาษาถิ่น (dialect) เช่นเดียวกับภาษาไทยกลางที่ใช้เป็นภาษากลางของประเทศ ภาษาถิ่นทั้งสองเป็นภาษาในตระกูลไท (Tai language family) ซึ่งเป็นภาษาใหญ่ภาษาหนึ่งในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ภาษาคำเมือง ใช้เป็นภาษาพูดในชีวิตประจำวันของคนล้านนาทั้ง 8 จังหวัดภาคเหนือของประเทศไทย คือ เชียงราย เชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง พะเยา แพร่ น่าน แม่ฮ่องสอน ภาษาล้านนาที่ใช้กันใน 8 จังหวัดนี้ อาจแยกอย่างหยาบๆ เป็น 2 กลุ่มใหญ่ ได้แก่กลุ่มภาษาในจังหวัด เชียงใหม่ เชียงราย ลำพูน แม่ฮ่องสอน และบางส่วนของจังหวัดตาก และอีกกลุ่มหนึ่งได้แก่กลุ่มภาษาในจังหวัด แพร่ น่าน พะเยา และลำปาง (อุดม รุ่งเรืองศรี, 2551: 3) อีกทั้งอาจเป็นเพราะมีภูเขาเป็นเส้นแบ่งเขต จึงทำให้ภาษาล้านนา หรือ คำเมือง มีสำเนียงการออกเสียงพูดที่แตกต่างกันไปบ้าง แต่สื่อสารกันได้เข้าใจคำเมืองเป็นภาษาที่มีระบบอักขระ ซึ่งในปัจจุบัน ได้รับความสนใจจากอาจารย์ นักวิชาการ นักศึกษา ตลอดจนผู้สนใจทั่วไปหันมาศึกษาการอ่านและเขียนภาษาล้านนามากขึ้น ซึ่งมีการจัดสอนในวัด (เช่น วัดสวนดอก วัดพระสิงห์) มหาวิทยาลัย (เช่น มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ และมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ เป็นต้น) และองค์กรด้านวัฒนธรรมท้องถิ่น (เช่น โรงเรียนสืบสานภูมิปัญญาที่เชียงใหม่) นอกจากนี้ Srichomthong (2012, 2012) ได้ศึกษาพบการใช้คำเมืองบนแผ่นป้าย ตามที่สาธารณะ โดยเฉพาะสองข้างถนน โดยเขียนเป็นภาษาไทยกลาง ภาษาอังกฤษและบางครั้งมีตัวอักษรคำเมืองขึ้นนำหรือประกอบอยู่ด้วย ซึ่งอาจเป็นภาษาคำเมืองล้วน หรือมักใช้ปนกับภาษาอื่นๆ บนแผ่นป้ายแผ่นเดียวกัน นับเป็นการธำรงอัตลักษณ์ (identity maintenance) ที่โดดเด่นอย่างหนึ่ง

ภาษาล้านนา ในที่นี้ ได้แก่ ภาษาถิ่นเหนือ หรือ ซึ่งเป็นที่รู้จัก และเรียกกันในหมู่ชาวไทยภาคเหนือว่า “คำ (คำ)เมือง” นั่นเอง เป็นสื่อกลางบ่งบอกวัฒนธรรมด้านต่างๆ ของภูมิภาค

รวมทั้งวัฒนธรรมเกษตรลำไยด้วย ในชื่อพันธุ์ลำไยพันธุ์หนึ่ง คือ “ลำไยพื้นเมือง” มีคำว่า “เมือง” และชาวเหนือเรียกชื่อลำไยในกลุ่มลำไยกะโหลกว่า “อีค้อ อีเหั่ว อีเปี้ยวเจียว” ซึ่งเป็นชื่อพันธุ์ลำไยในแบบสัมผัสด้วย

ศาสตราจารย์ ดร. อุดม รุ่งเรืองศรี อธิบายคำว่า “อี” ซึ่งมี

คำอธิบายในพจนานุกรมไทยฉบับราชบัณฑิตยสถานว่าเป็นคำนาม คำประกอบคำอื่นบอกให้รู้ว่า เป็นเพศหญิง (2542: 1376) และคำคู่ตรงกันข้ามว่า “ไอ้” เป็นคำนาม คำประกอบคำอื่นบอกให้รู้ว่า เป็นเพศชาย (2542: 1403) เมื่อออกเสียงแบบคำเมือง จะเป็น คำว่า “อี” เป็นคำประกอบหน้าคำอื่นที่มีพยางค์เดียวซึ่งมีความหมายในเชิงให้เกียรติด้วย เช่น อีพ่อ อีแม่ และว่า เป็นคำนำหน้าชื่อผู้หญิง คู่กับคำว่า “ไอ้” ซึ่งใช้นำหน้าผู้ชาย (อุดม รุ่งเรืองศรี. 2547: 895)

ภาษาล้านนา หรือ คำ(คำ)เมือง มีหน่วยเสียงพยัญชนะ 20 หน่วยเสียง ไม่มีหน่วยเสียง “ร” ดังนั้น คำที่รับมาจากภาษาไทยกลางหรือภาษาอื่นๆ ที่มีเสียงนี้ จะออกเสียงเป็นเสียงเสียดแทรก ฟันลม เขียนเป็น “ฮ” หรือ เป็นเสียงที่เสียดเสียงข้างลิ้น เขียนเป็น “ล” แต่มีหน่วยเสียงพยัญชนะที่ไม่มีในภาษาไทยกลาง คือเป็นเสียงนาสิกที่เกิดที่เพดานแข็ง กล่าวคือ เป็นเสียงคล้ายเสียงนาสิกเสียงอื่นๆ (ม น ณ ง) แต่รับรู้ได้ชัดเจนว่าเป็นเสียงขึ้นจมูก อาจใช้ตัวอักษร “ญ ย หญ หุย” (เรณู วิชาศิลป์, มปด.: 6)

1.3 โครงสร้างคำในชื่อพันธุ์ลำไย

คำ หมายถึงหน่วยในระบบการเขียนที่เรียกว่า “Orthographic word” ซึ่งก็คือ คำที่สะกดให้ถูกต้องตามหลักไวยากรณ์ (Plag, Ingo: 2003) คำเป็นหน่วยอิสระทางภาษาที่เล็กที่สุดของภาษา และมีหลายชนิด อาทิ คำโดด คำประสม ซึ่งอาจประกอบด้วยหน่วยคำหนึ่งหน่วย หรือมากกว่าหนึ่งหน่วย คำในภาษาไทย (รวมทั้งภาษาไทยถิ่นเหนือ หรือคำเมือง) มักมีโครงสร้างเป็นคำพยางค์เดียว ไปจนถึงคำหลายพยางค์ จึงนับว่ามีทั้งคำแบบธรรมดาและคำซับซ้อน

ที่มา หมายถึง แหล่งกำเนิด ต้นตอ มูลเหตุ หรือจุดเริ่มต้น ที่บางสิ่งบางอย่างปรากฏออกมาหรือได้รับมา ซึ่งอาจได้แก่ที่มาของคำ

“คำ” ที่ใช้ในการตั้ง “ชื่อ” มีความหมาย และมักจะบอกความสัมพันธ์ระหว่าง “ชื่อ” นั้น ๆ กับลักษณะของสังคมและวัฒนธรรม และยังอธิบายปรากฏการณ์ทางสังคมและวัฒนธรรมเกี่ยวกับที่มาของชื่อ ผ่านชื่อนั้น ๆ อีกด้วย

ลักษณะโครงสร้างของคำในภาษาไทยและภาษาไทยถิ่นเหนือ (คำเมือง) จัดว่าเป็นคำพยางค์เดียว กล่าวคือพยางค์หนึ่งพยางค์มีคำเป็นคำหนึ่งคำ เนื่องจากมีความหมาย จึงจัดเป็นภาษาคำโดด เช่นเดียวกับภาษาไทยกลาง แต่ในภาษาถิ่นทั้งสองมีวิธีสร้างคำให้เป็นคำชนิดอื่น ๆ โดยเฉพาะคำ

ประสม (compound words) ซึ่งตามการแบ่งออกเป็น ของ Plag, Ingo (2003) คำประสมมี 4 ชนิด ได้แก่

- (1) คำประสมที่มีคำนามเป็นหลัก (Nominal compounds)
- (2) คำประสมที่มีคำคุณศัพท์เป็นหลัก (Adjectival compounds)
- (3) คำประสมที่มีคำกริยาเป็นหลัก (Verbal compounds)
- (4) คำประสมแบบนีโอคลาสสิก (Neoclassical compounds) ซึ่งเกิดจาก

การนำเอาคำโดดที่มีความหมายอย่างน้อย 2 คำ มารวมเข้าด้วยกัน

1.3.1 องค์ประกอบของโครงสร้างคำประสมแบบที่ 1

องค์ประกอบของโครงสร้างคำประสมแบบที่ 1 ได้แก่คำประสมที่มีคำนามเป็นหลัก (Nominal compounds) ประกอบไปด้วย คำนามเป็นคำหลักและคำที่มาขยายในรูปคำนามวางไว้ด้านหลัง ตามโครงสร้างนี้ สามารถแยกแยะโครงสร้างคำออกได้เป็น

+/- คำนาม/สรรพนามขยาย + คำนามหลัก +/- คำนามหรือคำคุณศัพท์ขยาย

1.3.2 องค์ประกอบของโครงสร้างคำประสมแบบที่ 4

องค์ประกอบของโครงสร้างคำประสมแบบที่ 4 ได้แก่คำประสมที่เกิดจากการนำเอาคำโดดที่มีความหมายอย่างน้อย 2 คำ มารวมเข้าด้วยกัน โครงสร้างคำประสมแบบที่ 4 ในชื่อพันธุ์ลำไยประกอบไปด้วยคำนามหลัก และคำนามขยายที่วางไว้หน้าคำนามหลัก จึงได้โครงสร้างดังนี้:-

1) คำโดด + คำโดด = +/- คำนาม/สรรพนามขยาย + คำนามหลัก

เมื่อทดลองนำชื่อพันธุ์ลำไยที่เป็นที่รู้จักกันโดยทั่วไปจำนวน 3 พันธุ์ มาจำแนกออกเป็นโครงสร้างตามโครงสร้างคำประสมจากการแบ่งของ Plag, Ingo (2003) จะได้โครงสร้างชื่อพันธุ์ลำไยสอดคล้องกับโครงสร้างคำประสมโครงสร้างแบบที่ 1 และ แบบที่ 4 ซึ่งประกอบไปด้วยคำประสมที่มีคำนามเป็นหลัก (Nominal compounds) และ คำประสมที่เกิดจากการนำเอาคำโดดที่มีความหมายอย่างน้อย 2 คำ มารวมเข้าด้วยกัน จะได้โครงสร้าง ดังนี้:-

+/- คำนามขยาย + คำนามหลัก +/- คำนามหรือคำคุณศัพท์ขยาย

ชื่อพันธุ์ลำไย เป็นชื่อที่เป็นคำประสมแบบโครงสร้างผสานระหว่างสองโครงสร้าง ดังแสดงให้เห็นในตารางที่ 1 ชื่อพันธุ์ลำไยทั้ง 3 ชื่อ ประกอบไปด้วยคำในภาษาถิ่นล้านนา ทั้งคำที่มีความหมายตรงกับคำในภาษาไทยกลาง แต่เวลาคนท้องถิ่นออกเสียง จะออกเสียงที่มีลักษณะเฉพาะแบบ ซึ่งแตกต่างกันที่เสียงวรรณยุกต์ ได้แก่คำว่า “อี แห้ว เปี้ยว เปี้ยว” และคำที่เป็นคำเฉพาะในภาษาถิ่นล้านนา ได้แก่คำว่า “ดอ”

ตารางที่ 1 โครงสร้างชื่อพันธุ์ลำไยจำนวน 3 พันธุ์

ชื่อพันธุ์ลำไย	คำนำมขยาย	คำนำมหลัก	คำนำมขยาย	คำคุณศัพท์ขยาย
อีค้อ	อี	ค้อ	-	-
อีเหั่ว	อี	เหั่ว	-	-
อีเปี้ยวเจียว	อี	เปี้ยว	-	เจียว

คำที่ใช้เรียกชื่อลำไย โดยการศึกษาตามลักษณะของโครงสร้างทางภาษา บ่งบอกถึงที่มาของลำไยแต่ละชื่อ ซึ่งสะท้อนให้เห็นพัฒนาการของลำไยในด้านต่างๆ โดยเฉพาะ พันธุ์ของลำไย อย่างต่อเนื่อง เผยให้เห็นความผูกพัน และคุณค่าระหว่างลำไยกับเกษตรกรผู้ผลิต และผู้บริโภคทั้งชาวไทย และชาวต่างชาติ เป็นปรากฏการณ์ทางสังคมและวัฒนธรรม อันนำมาซึ่ง ปัจจัยทางเศรษฐกิจ ที่มีผลต่อ ชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คนในประเทศไทย โดยเฉพาะเกษตรกรภาคเหนือในจังหวัดเชียงใหม่ และ ลำพูน

ชื่อพันธุ์ลำไยที่จะนำมาศึกษาวิเคราะห์ ในงานวิจัยนี้ มีจำนวน 26 ชื่อ ตามการแนะนำ ของศูนย์วิจัยและพัฒนาลำไยแม่โจ้ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ จังหวัดเชียงใหม่ ในจำนวนนี้ ลำไยที่ได้รับความนิยมปลูกเพื่อจำหน่ายและรับประทาน ได้แก่ อีค้อ เปี้ยวเจียว สีชมพู และ เหั่ว แต่ทว่า ยังไม่เคยมีการศึกษาค้นคว้าหาที่มา เหตุผล ของการตั้งชื่อ และความสัมพันธ์ของชื่อลำไย กับปัจจัย ทางสังคมและวัฒนธรรม ที่ทำให้สาธารณะชนทั่วไปรู้จักชื่อลำไย แม้กระทั่ง ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับ ลำไยโดยตรง ได้แก่ เกษตรกร ผู้ค้าลำไย และนักวิชาการด้านลำไย

ชื่อและที่มาของลำไย จะทำให้ประชาชนทั่วไป อาทิ เกษตรกรทั่วไป นักวิชาการ นักเรียนนักศึกษา นักพัฒนา นักปกครอง ผู้ค้าลำไย และผู้บริโภค ทั้งในและต่างประเทศ ได้รู้จัก และเข้าใจชื่อลำไยแต่ละชนิด จะได้ตระหนักรู้ถึงคุณค่าของลำไยในฐานะพืชเศรษฐกิจ อาหาร ยา และต้นไม้วัฒนธรรม ที่ฉายภาพให้เห็นความสัมพันธ์และความผูกพันระหว่างไม้ผลมงคลนี้กับ ประชาชน โดยเฉพาะชาวล้านนาหรือ “คนเมือง” มาช้านาน และจะมีส่วนช่วยในการส่งเสริม และ ผลักดันให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เกษตรกร และผู้ค้า อนุรักษ์และพัฒนาลำไยทุกชนิดไว้ในท้องถิ่น อันจะนำมาซึ่งความมั่งคั่ง ความสุข และความภาคภูมิใจ ที่ได้มีส่วนร่วมในการรับผิดชอบในการ ผลิต บริโภค และการขายต่อไป

ลำไยเป็นพืชเศรษฐกิจที่มีแหล่งผลิตสำคัญอยู่ในภาคเหนือ โดยเฉพาะจังหวัดเชียงใหม่ และลำพูน ซึ่งมีพื้นที่ในการปลูกคิดเป็นร้อยละ 80 ของพื้นที่ปลูกลำไยในภาคเหนือทั้งหมด การ

ขยายพื้นที่ในการเพาะปลูกลำไยมีจำนวนเพิ่มขึ้นทุกปี เนื่องจากปริมาณความต้องการในการบริโภคที่เพิ่มขึ้น เกษตรกรปลูกลำไยต่างพากันเพิ่มปริมาณผลผลิตให้มากที่สุด ดังนั้นภาคเหนือจึงมีชื่อลำไยที่หลากหลายโดยเป็นพันธุ์ของท้องถิ่น และชื่อพันธุ์ลำไยมีความสัมพันธ์กับสังคมและวัฒนธรรมของชาวล้านนา

อุปกรณ์และวิธีการ

2.1 ออกแบบแบบสัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์เป็นแบบสัมภาษณ์ที่ถูกออกแบบเพื่อให้ได้ข้อมูล ๒ ส่วน ได้แก่ ข้อมูลส่วนบุคคล และข้อมูลเกี่ยวกับชื่อพันธุ์ลำไย ซึ่งประกอบด้วย ข้อมูลต่างๆ ดังนี้

2.1.1 ข้อมูลส่วนบุคคล ประกอบด้วย ชื่อ ชื่อสกุล อายุ การศึกษา สาขาการศึกษา อาชีพและระยะเวลาในการประกอบอาชีพ

2.1.2 ข้อมูลเกี่ยวกับชื่อลำไย ประกอบด้วยคำถามเกี่ยวกับข้อมูล 3 ส่วน ดังต่อไปนี้:-

1. พันธุ์ลำไยที่ปลูก
2. ความรู้เกี่ยวกับชื่อพันธุ์ลำไย
3. ที่มาของชื่อพันธุ์ลำไย ชื่อพันธุ์ลำไยที่กลั่นกรองมา ตามคำแนะนำของ

ศูนย์วิจัยและพัฒนาลำไยแม่โจ้ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ พ.ศ. 2554 จำนวน 26 ชื่อ ดังแบบสัมภาษณ์ที่แนบมานี้

2.2 สัมภาษณ์เกษตรกร และนักวิชาการ ในจังหวัดเชียงใหม่ และลำพูน

ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์เกษตรกรลำไยในเขตจังหวัดเชียงใหม่ (อำเภอสารภี) และ จ. ลำพูน (อำเภอ บ้านธิ และ อำเภอป่าซาง) จำนวน 14 คน และสัมภาษณ์นักวิชาการลำไย จำนวน 3 คน รวมเป็น 17 คน ทั้งนี้ศูนย์วิจัยและพัฒนาลำไยแม่โจ้ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ เป็นผู้ให้การแนะนำรายชื่อและที่อยู่ของผู้ให้การสัมภาษณ์ทั้งหมด

การสัมภาษณ์ เป็นการสัมภาษณ์ด้วยการถามตามแบบสัมภาษณ์พร้อมจดบันทึกสังเกตลักษณะต้นลำไยของเกษตรกร รวมทั้งใบ และ ผล (หากมี) และถ่ายภาพ ซึ่งสามารถพิจารณาใช้เป็นข้อมูลประกอบการวิเคราะห์เกี่ยวกับชื่อและที่มาของชื่อพันธุ์ลำไยที่กลั่นกรองมา ตามคำแนะนำของศูนย์วิจัยและพัฒนาลำไยแม่โจ้ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ จำนวน 26 รายชื่อ เมื่อเสร็จสิ้นการสัมภาษณ์ได้จัดเก็บแบบสัมภาษณ์ทันที

เกษตรกร และนักวิชาการ เป็นผู้ที่มีความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับลำไยสูง โดยผู้วิจัยได้รับรายชื่อและคำแนะนำจากนักวิชาการลำไย ณ ศูนย์วิจัยและพัฒนาลำไยแม่โจ้ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ เชียงใหม่เมื่อปีพ.ศ. 2555

2.3 จัดทำระบบข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ (และจากการจดบันทึก)

หลังจากสัมภาษณ์เกษตรกรและนักวิชาการลำไยแล้ว ได้นำข้อมูลที่ได้มาลงบันทึก โดยการพิมพ์ให้เป็นระเบียบ และได้นำมาพิจารณาเรียบเรียงและประมวลผล โดยแยกเป็นหัวข้อได้แก่

1) ข้อมูลเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์ ข้อมูลเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์ประกอบไปด้วยชื่อ ที่อยู่ อาชีพ การศึกษา และระยะเวลาในการประกอบอาชีพของเกษตรกรและนักวิชาการลำไย รวมจำนวน 17 คน โดยแยกนำเสนอการประมวลข้อมูลเป็น 2 กลุ่ม คือกลุ่มเกษตรกร และกลุ่มนักวิชาการ

1.1 เกษตรกร

เกษตรกรจำนวน 14 คน เป็นเกษตรกรลำไยที่มีความรู้และประสบการณ์ในปลูกลำไยมาเป็นเวลานาน อีกทั้งยังเป็นผู้ที่มีความกระตือรือร้น ให้ความสนใจที่จะเรียนรู้และพัฒนาตนเองในการผลิตลำไยให้มีคุณภาพและปริมาณที่ดีอย่างต่อเนื่อง เข้ารับการอบรม ประชุมเสวนาเกี่ยวกับลำไย และบางท่าน เช่น คุณวิเชียร รอมใจ เกษตรกรชาวอำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ เคยได้รับเชิญให้เป็นวิทยากรบรรยายให้ความรู้แก่เพื่อนเกษตรกร ในการประชุม ณ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ ในปี 2555 ด้วย บางท่านเคยได้รับรางวัลจากการประกวดลำไย อาทิคุณบัญชาการ (เดิมชื่อบัญชา) พลชมชื่น เกษตรกรชาวอำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ เช่นเดียวกัน เคยได้รับรางวัลชนะเลิศรางวัลที่ 1 และรางวัลที่ 2 จากการประกวดลำไยสีชมพู ดังนั้น เกษตรกรเหล่านี้ จึงล้วนแล้วแต่เป็นเกษตรกรลำไยที่เหมาะสมแก่การเป็นผู้ที่ทางศูนย์วิจัยและพัฒนาลำไยแม่โจ้ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ ได้แนะนำให้ผู้วิจัยไปสัมภาษณ์เก็บข้อมูล² ซึ่งเป็นเกษตรกรที่อยู่และปลูกลำไยในท้องที่ที่มีชื่อเสียงด้านการผลิตลำไยได้แก่ ในเขตจังหวัดเชียงใหม่ที่อำเภอสารภี จำนวน 8 คน และอำเภอพร้าว 1 คน และในเขตจังหวัดลำพูนที่อำเภอเมือง 2 คน (1 ใน 2 คน อยู่ในตำบลหนองช้างคืน) อำเภอป่าซาง จำนวน 2 คน และอำเภอบ้านธิ 1 คน

เกษตรกรลำไยทั้ง 14 คน เป็นเกษตรกรชาย มีวุฒิ และคุณวุฒิหลากหลายมาก กล่าวคือ มีอายุตั้งแต่ 47 ปี จนถึงอายุ 80 ปี มีวุฒิการศึกษา ตั้งแต่ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จนถึงปริญญาตรี และมี 1 คน จบการศึกษาระดับปริญญาโท ดังนั้นระยะเวลาในการประกอบอาชีพจึงมี

² การเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ จะดำเนินการเพิ่มในโครงการต่อเนื่อง

ความแตกต่างหลากหลายไปตามอายุด้วยเช่นกัน จากการสัมภาษณ์ พบว่า เกษตรกรลำไยในเขตจังหวัดเชียงใหม่ และลำพูนทั้งหมด ประกอบอาชีพทำสวนลำไยมาเป็นเวลาอย่างน้อยที่สุด 10 ปี ไปจนถึง 50 ปี

1.2 นักวิชาการลำไย

นักวิชาการลำไยทุกคนเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านลำไยโดยเฉพาะ ทั้งทางทฤษฎีและปฏิบัติ มีผลงานทางวิชาการลำไย โดยผ่านการศึกษา ทดลอง และบรรยายให้ความรู้แก่เกษตรกร นักวิชาการ นักศึกษา และผู้สนใจ มาเป็นเวลานาน (ตั้งแต่ 20 – 30 ปี) จึงเป็นผู้มีชื่อเสียง เป็นที่ยอมรับในวงการลำไยของประเทศ

ในจำนวนนักวิชาการลำไยที่ได้สัมภาษณ์แล้ว 3 คนนี้ มีนักวิชาการที่เป็นอาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษา 2 คน และเป็นนักวิชาการสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ 1 คน ทั้ง 3 คนมีถิ่นที่อยู่ และรับราชการอยู่ในองค์กรในภาคเหนือตอนบนทั้งสิ้น ได้แก่ เชียงใหม่ 1 คน เชียงราย 1 คน และลำปาง 1 คน นักวิชาการลำไยการศึกษาทั้ง 3 คน จบการศึกษาในระดับปริญญาโท 2 คน และดำรงตำแหน่งทางวิชาการเป็นผู้ช่วยศาสตราจารย์ และจบการศึกษาในระดับปริญญาเอก 1 คน

ดังนั้นนักวิชาการทั้ง 3 คน จึงเป็นผู้มีความรู้ ความชำนาญ และประสบการณ์เกี่ยวกับลำไยเป็นอย่างสูง อาทิ หลักการและวิธีการในการผลิตลำไยทั้งในและนอกฤดู การดูแลรักษา และการใส่ปุ๋ยลำไย โดยได้ทดลอง ค้นคว้าและปฏิบัติงานวิชาการด้านลำไยเป็นระยะเวลาตั้งแต่ 20 - 30 ปี

2) ข้อมูลด้านความรู้เกี่ยวกับชื่อพันธุ์ลำไย

การประมวลผลข้อมูลด้านความรู้เกี่ยวกับชื่อพันธุ์ลำไยที่ได้จากการสัมภาษณ์ เกษตรกรและนักวิชาการลำไย รวมจำนวน 17 คนนี้ ในขั้นนี้ จะนำเสนอเป็นการประมวลผลแยกกลุ่มออกเป็น 2 กลุ่ม กล่าวคือกลุ่มเกษตรกร 1 กลุ่ม และกลุ่มนักวิชาการ 1 กลุ่ม ภายหลัง เมื่อเสร็จสิ้นการเก็บข้อมูลเพิ่มแล้ว จะได้นำผลการประมวลในลักษณะนี้มาวิเคราะห์สรุปเป็นจำนวนชื่อพันธุ์ลำไย พร้อมที่มาของชื่อพันธุ์ฯ

2.1 ข้อมูลด้านความรู้เกี่ยวกับชื่อพันธุ์ลำไยจากเกษตรกร

ในจำนวนชื่อพันธุ์ลำไย จำนวน 26 ชื่อ มีเกษตรกรที่รู้จักชื่อพันธุ์ลำไย จำนวน 3 ชื่อ คือ **อีดอ 20** **อีดอ 27** และ **อีดอ 75** ชื่อละเพียงท่านเดียวในจำนวน 14 คน โดยระบุว่า อีดอ 20 คือ “อีดอขาว” เนื่องจาก ตัวเลข 20 และ คำว่า “ขาว” ในภาษาถิ่นล้านนา (คำเมือง) เป็นคำพ้องเสียงกับตัวเลข 20 และเข้าใจว่า อีดอ 27 หมายถึง ดอหนองช้างคั่น ส่วนอีดอ 75 หมายถึง อีเปี้ยวเขียว ซึ่งชื่อพันธุ์ลำไยทั้งสามชื่อนี้จะเป็นหมายเลขลำไยที่ส่งเข้าประกวด นอกจากนี้ ยังมีชื่อลำไยอีก 4 ชื่อที่เกษตรกรลำไย ไม่รู้จักชื่อและไม่ทราบข้อมูลเกี่ยวกับชื่อ ได้แก่ **อีดอหลวง** **อีดอลุ่มน้ำปิง** และ **ใบหยก** ดังจะ

เห็นการประมวลผลข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เกษตรกรนี้ในตารางที่ 2 นอกจากรายชื่อพันธุ์ลำไยจำนวน 26 รายชื่อนี้ ผู้ให้สัมภาษณ์ทั้งเกษตรกร และนักวิชาการลำไย ยังระบุชื่อลำไยชื่ออื่นๆอีกด้วย ซึ่งผู้วิจัยจะได้รวบรวมนำเสนอในรายงาน เมื่อเสร็จสิ้นโครงการทั้งหมด (โครงการต่อเนื่อง)

ตารางที่ 2 ประมวลผลข้อมูลชื่อพันธุ์ลำไยจากการสัมภาษณ์เกษตรกร (เฉพาะข้อมูลที่ตรงกัน)

ลำดับ	ชื่อพันธุ์	รู้จัก	ไม่รู้จัก	ข้อมูล
1	อีตอ 20			
2	อีตอ 27			
3	อีตอ 75			
4	อีตอก้านแข็ง			ผลใหญ่ เปลือกหนา ก้านแข็ง ช่อดังตรงและสั้น (ได้ข้อมูลจากผู้ให้การสัมภาษณ์ที่ตรงกันมากที่สุด รวมจาก 8 ท่าน)
5	อีตอหลวง			ไม่มีข้อมูล
6	อีตอแก้ว			คนปลูกชื่อ อ้ายแก้ว หรือลุงแก้ว เป็นคนบ้านแม่ข้า ต.แม่ก้ำ อ.สันป่าตอง จ. เชียงใหม่ (เสียชีวิตแล้ว) ผลลำไยมีขนาดเล็ก มีลักษณะคล้ายลำไยพวงทอง แต่โตกว่า ลำไยพวงทอง ขนาดของผลมีขนาดสม่ำเสมอ - ชื่อลุงแก้ว ยี่ ต.สันทราย ม.2 เป็นคนบ้านสา อ.สารภี (ชื่อ แปลว่า ยี่มั่ง)
7	อีตอยอดแดง			ยอดสีแดงก้านแข็ง เปลือกหนา เวลาแตกใบอ่อน ออกยอดเป็นสีแดง ลูกโต แต่ลูกออกห่าง ไม่ค่อยเป็นพวง - ได้แก่ ลำไยธรรมชาติ
8	อีตอก้านอ่อน			ก้านอ่อน เปลือกบาง เนื้อค่อนข้างหนา พวงย่อยลงเนื่องจากมีผลดกมาก ทนแดด ผิวสวย เนื่องจากเป็นลำไยที่ ออกผลเป็นพวง จึงทำให้ใส่ถุงหรือตะกร้าได้ง่าย

ลำดับ	ชื่อพันธุ์	รู้จัก	ไม่ รู้จัก	ข้อมูล
9	อีคอลลุ่มน้ำปิง			ไม่มีข้อมูล
10	อีคอสุม			ดร.สุขุม เป็นผู้ปลูก
12	อีเขียวเขียวเชียงใหม่			ผลมีลักษณะเขียว ขนาดใหญ่ เปลือกออกสี เขียวและหนา ผิวสวย ออกผลเป็นพวงดี ติดลูกคดตั้งแต่เดิมมาจากเวียงเชียงใหม่ตั้งแต่ สมัยพระราชยาเจ้าดารารัศมี เมล็ดในเล็ก ผลไม่โตมีรสกรอบ ออกผลช้า กว่าลำไยพันธุ์อื่นๆ -แหล่งปลูกเดิมอยู่เชียงใหม่ ผิวเรียบเขียว รสหวาน เนื้อสีเหลืองนวลสวย(แหล่งที่ มากที่สุดที่ด.ยางเนิ้ง อ.สารภี พันธุ์เก่าแก่ ดั้งเดิม ผิวเรียบเนื้องามเนื้อกรอบแต่เก็บ ไม่ได้นาน ผลผิวสีคล้ำ - ติดลูกไม่ดก
13	อีแห้ว			เป็นลำไยปี หรือ ออกเสียงแบบภาษาถิ่น ล้านนาว่า “ปี” หมายถึง ลำไยที่ออกผลตาม ฤดูกาล และช้ากว่าพันธุ์อื่นๆ หลังพันธุ์อีคอด ผลโต กรอบ มีรสหวาน เนื้อบาง มีน้ำเยอะ และเมล็ดในใหญ่ เวลาแตกใบอ่อน ออกยอดเป็นสีแดง ใบ แข็งและก้านของพวงลำไยแห้ง

ลำดับ	ชื่อพันธุ์	รู้จัก	ไม่ รู้จัก	ข้อมูล
14	พวงทอง			หรือเรียกกันว่า “เพชรพวงทอง” พวงใหญ่ และ ดก ลูกใหญ่ ช่อสวย มีสีเหลืองทอง เนื้อละไม กรอบ เป็นน้ำ ออกพร้อมอีดอ ผลลำไยมีขนาด สม่ำเสมอ กลิ่นหอมค้ำคาวไม่กินลำไยนี้ เนื่องจากมีกลิ่นเหม็นคาว เม็ดใหญ่ เวลาออกผล ทำให้กิ่งโน้มลง -ต่างจากพันธุ์อีดอที่มีลูกใหญ่กว่า เปลือกแข็ง กว่า สีออกน้ำตาลคล้ำ -พวงทอง ตอนเป็นวัยรุ่นรสชาติพวงทองอร่อย เนื้อแน่น หวานกรอบ เป็นลำไยติดกันเป็นช่อ พวงคล้ายองุ่นลูกแบนๆ ไม่กลมดันกำเนิดอยู่ สารภี
15	จัมโบ้			หมายถึงลำไยทุกพันธุ์ที่คัดขนาดพิเศษ ลูกโตใหญ่ ขนาด “จัมโบ้” เนื่องจากได้รับการ บำรุงดีเป็นพิเศษจึงทำให้ลูกใหญ่ขนาดจัมโบ้ พันธุ์จากเวียดนาม ขนาดใหญ่
16	แดงกลม			ผลกลม มีสีออกแดงเหมือนลูกแก้ว เปลือกนอก ออกสีแดง เนื้อลำไยและมีน้ำคล้ายพันธุ์อีดอ มี กลิ่นเหม็นเขียว ลำไยนี้ใกล้เคียงพันธุ์แล้วมีน้ำ มากทำให้อบแห้งได้ยาก
17	ใบดำ			หรือเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า “อีดดำ” อยู่กลุ่มเดียวกับ ลำไยอีดอ บ้างก็บอกว่าคล้ายพันธุ์อีดอ แต่ผลไม่ โตเท่าพันธุ์อีดอ แต่ออกผลดกใบออกสีเขียวดำ เข้ม (เขียวคล้ำคล้ายลำไยพันธุ์ปูมาตินโค้ง) มี ขนาดเล็ก ฟันเมือง ใบเขียวเข้ม ผลกลมกละ มี กลิ่น รสไม่ค่อยหวาน น้ำน้อย และ
18	ใบหยก			ไม่มีข้อมูล

ลำดับ	ชื่อพันธุ์	รู้จัก	ไม่ รู้จัก	ข้อมูล
19	น้ำผึ้งทวาย			เป็นลำไยพันธุ์พื้นเมืองหรือเกษตรกรเรียกว่า ลำไย “ธรรมชาติ” ผลมีขนาดเล็ก เนื้อออกสี เหลืองๆ คล้ายน้ำผึ้ง
20	ปู้มาดินโค้ง			ได้ซื้อตามผู้ปลูกแต่ดั้งเดิม ชื่อ “มา” ขณะเดิน ดินของลุงมาโค้งเข้าหากัน ปลูกที่ ต.หนอง ช้างกิน อ.เมือง จ.ลำพูน ผลคล้ายลำไยพันธุ์อีดอ มีขนาดใหญ่ กลิ่นคาว เปลือกบาง มีสีเขียว ก้านอ่อน ดัดเชียวได้ง่าย
21	บ้านโฮ้ง			ปลูกที่บ้านโฮ้ง (อ.บ้านโฮ้ง จ.ลำพูน) เป็นลำไย กลุ่มลำไยพันธุ์อีดอ แต่กลายพันธุ์ ผลโต ช่อสวย -พันธุ์พื้นเมือง ในกลุ่มอีดอดั้งเดิมกิ่งพันธุ์ มา จากอ.บ้านโฮ้ง ลูกใหญ่ เป็นลำไยกลายพันธุ์มา จากอีดอ
22	เพชรสาคร			เป็นลำไยที่มาจากจังหวัด สมุทรสาคร ออก ก่อนลำไยพันธุ์อื่นๆ เดิมอาจนำไปจากแถว เชียงใหม่ (ดังเช่นที่พระราชชายาเจ้าดารารัศมี เคยนำไปปลูกที่กรุงเทพมหานคร) ซึ่งลำไย จำนวน 3 ต้น ปลูกที่บ้านน้ำทิพย์ อ.หางดง จ. เชียงใหม่มาจากสมุทรสาคร (กลุ่มลำไยต่างถิ่น อาจเป็นพันธุ์เวียดนาม) - ลำไยเครือ (ต้นเป็น เครือ) ลูกโต ติดผลไม่มาก เนื้อเหนียว ไม่ค่อย หวาน
23	กรอบกะทิ			ไม่มีข้อมูล

2.2 ข้อมูลด้านความรู้เกี่ยวกับชื่อพันธุ์ลำไยจากนักวิชาการ

ในจำนวนชื่อพันธุ์ลำไย จำนวน 26 ชื่อ มีนักวิชาการลำไยท่านเดียวที่ รู้จักชื่อพันธุ์ลำไย ทั้ง 26 ชื่อ แต่ระบุว่า ลำไยจำนวน 3 ชื่อ คือ อีคอ 20 อีคอ 27 และ อีคอ 75 นั้น เป็นลำไยพันธุ์อีดอต้นที่ 20 27 และ 75 จากการประกวดต้นพันธุ์ อีก 3 ท่านไม่รู้จักชื่อ และไม่รู้ว่ามาด้วย ดังนั้น ชื่อพันธุ์ลำไยที่เป็นพันธุ์ลำไยโดยแท้จริง ที่สามารถนำมาศึกษาหาที่มาของชื่อได้ น่าจะมีจำนวน 23 ชื่อ

ชื่อพันธุ์ลำไยจำนวน 23 ชื่อ น่าจะเป็นชื่อพันธุ์ลำไยชื่อสามัญที่เป็นที่รู้จักในหมู่นักวิชาการลำไย ในชื่อพันธุ์ลำไยจำนวน 23 ชื่อ มีชื่อพันธุ์ลำไยจำนวน 9 ชื่อที่นักวิชาการลำไยทั้ง 3 ท่านรู้จักตรงกัน ได้แก่ ลำไยชื่ออีดอก้านอ่อน สีมชมพู อีเขียวเขียวเขียวใหม่ อีแก้ว พวงทอง แดงกลม ใบดำ และเพชรสาคร ในชื่อพันธุ์ลำไยจำนวน 9 ชื่อนี้ นักวิชาการลำไย 2 ท่านให้ข้อมูลเกี่ยวกับความรู้เรื่องที่มาของชื่อพันธุ์ลำไยที่ตรงกัน จำนวน 7 ชื่อ (โปรดดูตารางที่ 3) ส่วนนักวิชาการอีกท่านหนึ่งให้ข้อมูลเกี่ยวกับความรู้เรื่องที่มาของชื่อลำไยเพียง 1 ชื่อเท่านั้น คือ เพชรสาคร (ในจำนวนชื่อพันธุ์ลำไย 26 ชื่อในแบบสัมภาษณ์)

ตารางที่ 3 ประมวลผลข้อมูลชื่อพันธุ์ลำไยจากการสัมภาษณ์นักวิชาการลำไย (เฉพาะข้อมูลที่ตรงกัน)

ลำดับ	ชื่อพันธุ์	รู้จัก	ไม่รู้จัก	ข้อมูล
1	อีคอ 20			
2	อีคอ 27			
3	อีคอ 75			
4	อีดอก้านแข็ง			
5	อีดอหลวง			
6	อีดอแก้ว			
7	อีดอยอดแดง			
8	อีดอก้านอ่อน			ก้านข้อผลอ่อน ก้านข้อ ผลอ่อนห้อยลง
9	อีดอลุ่มน้ำปิง			
10	อีดอสุ่ม			
11	สีชมพู			เนื้อผลมีสีชมพู ขอบผลแก่ เนื้อผลมีสีชมพูเรื่อๆ และ หวาน

ลำดับ	ชื่อพันธุ์	รู้จัก	ไม่รู้จัก	ข้อมูล
12	อีเปี้ยวเขียวเชียงใหม่			ผลรูปทรงแป้น และผลเล็กมีสี เขียวผลแป้นและเปลือกสีเขียว
13	อีเหั่ว			เนื้อแห้งกรอบ
14	พวงทอง			ตั้งชื่อตามชื่อคนที่ชื่อพวงทอง ชื่อผลแน่น เป็นพวง
15	จัมโบ้			
16	แดงกลม			ผลมีรูปร่างกลม ผลกลม
17	ใบดำ			สีของใบเข้มคล้ำ ใบสีเขียวเข้มคล้ำเกือบดำ
18	ใบหยก			
19	น้ำผึ้งทวย			
20	ปทุมดินโค้ง			
21	บ้านโฮ้ง			
22	เพชรสาคร			ปลูกที่ จ.สมุทรสาครออกดอก ติดผลนอกฤดู และที่ สมุทรสาครชื่อพันธุ์นี้ออกหลาย พันธุ์ เป็นลำไยเวียดนาม ใบเล็ก ออกดอกง่าย และอาจออก 2 ครั้ง / ปี มีกลิ่นคาว - จาก จ.สมุทรสาคร
23	กรอบกะทิ			
24	พื้นเมือง			
25	กระดุก			
26	อีดอกสำราญ			

ผลการวิจัย

3.1 วิเคราะห์ข้อพินิจคำในจำนวน 26 สายพินิจ ตามวิธีการวิเคราะห์โครงสร้างคำในสาขาความรู้ทางภาษาศาสตร์ (Linguistics)

การวิเคราะห์โครงสร้างคำในข้อพินิจคำในจำนวน 26 สายพินิจโดยใช้ความรู้เกี่ยวกับภาษาศาสตร์ (Linguistics) ซึ่งเป็นศาสตร์ที่ศึกษาภาษาอย่างเป็นวิทยาศาสตร์ เช่นเดียวกับศาสตร์อื่นๆ ในปัจจุบัน ข้อพินิจคำในจำนวน 26 สายพินิจ สามารถวิเคราะห์ได้ 2 รูปแบบ แบบที่ 1 วิเคราะห์โครงสร้างคำในข้อพินิจคำโดยหลักการแบ่งโครงสร้างคำของ Plag, Ingo (2003) แบบที่ 2 วิเคราะห์โครงสร้างคำในข้อพินิจคำ โดยแยกการประกอบคำตามภาษาแรก (first language or mother tongue) ของคำ

3.1.1 วิเคราะห์โครงสร้างคำในข้อพินิจคำโดยหลักการแบ่งโครงสร้างคำของ Plag, Ingo (2003)

โครงสร้างคำประสมในข้อพินิจคำในจำนวน 26 สายพินิจ ประกอบไปด้วย โครงสร้างคำแบบคำประสม (compound words) ตามหลักการแบ่งโครงสร้างคำของ Plag, Ingo (2003) จัดเป็นคำประสมที่มีโครงสร้างคำประสมแบบที่ 1 คำประสมที่มีคำนามเป็นหลัก (Nominal compounds) และแบบที่ 4 คำประสมแบบนีโอคลาสสิก (Neoclassical compounds) ซึ่งเกิดจากการนำเอาคำโดดที่มีความหมายอย่างน้อย 2 คำ มารวมเข้าด้วยกัน โครงสร้างคำประสมทั้งสองแบบ แยกออกเป็นองค์ประกอบแบบละเอียด ได้ดังนี้:-

คำประสมแบบที่ 1 คำประสมที่มีคำนามเป็นหลัก (Nominal compounds)

องค์ประกอบของโครงสร้างคำประสมแบบที่ 1 ได้แก่คำประสมที่มีคำนามเป็นหลัก (Nominal compounds) ประกอบไปด้วย คำนามเป็นคำหลักและคำที่มาขยายในรูปคำนามวางไว้ด้านหลัง ตามโครงสร้างนี้ สามารถแยกแยะโครงสร้างคำออกได้เป็นโครงสร้าง ดังนี้:-

+/- คำนามขยาย + **คำนามหลัก** +/- คำนามหรือคำคุณศัพท์ขยาย

คำประสมแบบที่ 4 คำประสมแบบนีโอคลาสสิก (Neoclassical compounds) ซึ่งเกิดจากการนำเอาคำโดดที่มีความหมายอย่างน้อย 2 คำ มารวมเข้าด้วยกัน องค์ประกอบของโครงสร้างคำประสมแบบที่ 4 ได้แก่คำประสมที่เกิดจากการนำเอาคำโดดที่มีความหมายอย่างน้อย 2 คำ มารวมเข้าด้วยกัน ประกอบไปด้วย คำนามหลัก และคำนามขยายที่วางไว้หน้าคำนามหลัก จึงได้โครงสร้างคำ ดังนี้:-

+/- คำโดด (คำนามขยาย) + คำโดด (คำนามหลัก)

ชื่อพันธุ์ลำไยส่วนใหญ่ มักประกอบไปด้วยการผนึกโครงสร้างคำประสมแบบที่ 1 กับแบบที่ 4 กล่าวคือ ชื่อพันธุ์ลำไยส่วนใหญ่ ประกอบไปด้วยคำนามหลัก โดยมีคำนามอื่น หรือคำคุณศัพท์มาขยาย จะได้โครงสร้างคำในชื่อพันธุ์ลำไยเป็นโครงสร้าง ดังนี้:-

+/- คำนามขยาย + คำนามหลัก +/- คำนามหรือคำคุณศัพท์ขยาย

ตารางที่ 4 องค์ประกอบของโครงสร้างคำประสมในชื่อพันธุ์ลำไยจำนวน 26 สายพันธุ์

ชื่อพันธุ์ลำไย	คำนามขยาย	คำนามหลัก	คำนามขยาย	คำคุณศัพท์ขยาย
อีคอ 20	อี	คอ		20
อีคอ 27	อี	คอ		27
อีคอ 75	อี	คอ		75
อีคอก้านแข็ง	อี	คอ	ก้าน	แข็ง
อีคอหลวง	อี	คอ	หลวง	
อีคอแก้วซี่	อี	คอ	แก้ว	ซี่
อีคอดีแดง	อี	คอ	ยอด	แดง
อีคอก้านอ่อน	อี	คอ	ก้าน	อ่อน
อีคอลลุ่มน้ำปิง ^๑	อี	คอ	ลุ่มน้ำปิง	
อีคอดุขุม	อี	คอ	ดุขุม	
ลีชมพู	-	ลี		ชมพู
อีเขียวเขียวเชียงใหม่ ^๒	อี	เขียว		เขียวเชียงใหม่
อีแห้ว	อี	แห้ว		
พวงทอง	-	พวง	ทอง	
จัมโบ้	-	-		จัมโบ้
แดงกลม	-	แดง		กลม
ใบดำ	-	ใบ		ดำ
ใบหยก	-	ใบ	หยก	
น้ำผึ้งทวาย	-	น้ำผึ้ง		ทวาย
ปู้มาตินโค้ง	ปู้*	มา	ติน	โค้ง
บ้านโฮ่อง	-	บ้าน		โฮ่อง
เพชรสาคร		เพชร	สาคร	
กรอบกะทิ๓			กะทิ	กรอบ

ชื่อพันธุ์ลำไย	คำนามขยาย	คำนามหลัก	คำนามขยาย	คำคุณศัพท์ขยาย
พื้นเมือง	พื้น	เมือง		
กระดุก	-	กระดุก		
อีดอกคำราง	อี	คอ	คำ (ภาษาถิ่นล้านนา หมายถึง ทอง)	ราง คือ “ลาง”

หมายเหตุ: อีดอหลุ่มน้ำปิง^๑ และ อีเปี้ยวเขียวเชียงใหม่^๒ ชื่อพันธุ์ลำไย จำนวน 2 ชื่อนี้ สามารถนำมาวิเคราะห์แยกองค์ประกอบคำให้ละเอียดและชัดเจนยิ่งขึ้น ดังแสดงไว้ในตารางข้างได้นี้

ตารางที่ 5 องค์ประกอบโดยละเอียดของโครงสร้างคำประสมในชื่อพันธุ์ลำไย จำนวน 2 ชื่อ

ชื่อพันธุ์ลำไย	คำนามขยาย	คำนามหลัก	คำนามขยาย	คำนามขยาย	คำนามขยาย	คำคุณศัพท์ขยาย	คำนามขยาย	คำคุณศัพท์ขยาย
อีดอหลุ่มน้ำปิง	อี	คอ	หลุ่ม	น้ำ	ปิง			
อีเปี้ยวเขียวเชียงใหม่	อี	เปี้ยว				เขียว	เชียงใหม่	ใหม่

หมายเหตุ: กรอบกะทิ^๓ ตรงกับโครงสร้างคำประสม แบบที่ 2 ตามการแบ่งของ Plag, Ingo (2003) ได้แก่ คำประสมที่มีคำคุณศัพท์เป็นหลัก (Adjectival compounds) ซึ่งได้โครงสร้าง ดังนี้:

ตารางที่ 6 องค์ประกอบโดยละเอียดของโครงสร้างคำประสมในชื่อพันธุ์ลำไยกรอบกะทิ

ชื่อพันธุ์ลำไย	คำคุณศัพท์หลัก	คำนามขยาย
กรอบกะทิ	กรอบ	กะทิ

3.1.2 วิเคราะห์โครงสร้างคำในชื่อพันธุ์ลำไย โดยแยกการประกอบคำตามภาษาแรก (first language or mother tongue) ของคำ

วิเคราะห์โครงสร้างคำในชื่อพันธุ์ลำไย โดยการนำชื่อพันธุ์ลำไยทั้ง 26 ชื่อ มาแยกออกเป็นคำโดดๆตามภาษาแรก (first language or mother tongue) ของคำ (โปรดดูตารางที่ 3.7) ซึ่งชื่อพันธุ์ลำไยส่วนใหญ่เป็นลำไยที่มีชื่อเป็นภาษาล้านนา (คำเมือง) แต่เขียนสะกดโดยใช้อักษรในภาษาไทยกลาง ซึ่งเป็นภาษาประจำชาติของประเทศไทย ใช้เป็นภาษาราชการ และเป็นภาษาที่คนไทยปัจจุบันสามารถพูด อ่าน และเขียนได้ จึงใช้เป็นภาษากลางในการติดต่อสื่อสารระหว่างคนไทยทั่วประเทศ ในการแยกคำในชื่อพันธุ์ลำไยนี้ ได้แยกคำออกเป็นคำโดดๆ โดยพิจารณาการออกเสียงแบบดั้งเดิมตามภาษาแรกของคำ และการออกเสียงของเกษตรกรชาวเชียงใหม่และลำพูนที่ได้สัมภาษณ์ประกอบด้วย ซึ่งในการออกเสียงตามแบบคำเมือง หรือภาษาไทยถิ่นเหนือนั้น มักต่างกันที่เสียงวรรณยุกต์ และบางครั้งมีคำที่เป็นเสียงปฏิภาค (correspondence) กันระหว่างภาษาคำเมืองและภาษาไทยกลาง กล่าวคือเทียบเสียงกันได้ว่า เป็นคำๆเดียวกันในทั้งสองภาษา

ตารางที่ 7 โครงสร้างการประกอบคำตามภาษาแรก (first language or mother tongue) ในชื่อพันธุ์ลำไยจำนวน 26 สายพันธุ์

ชื่อลำไย	คำเมือง	คำไทยกลาง	คำเมือง + คำไทยกลาง	คำเมือง + คำอาราบิก	คำอังกฤษ	หมายเหตุ
1. อีดอ 20				/		ตัวเลขอาราบิก
2. อีดอ 27				/		ตัวเลขอาราบิก
3. อีดอ 75				/		ตัวเลขอาราบิก
4. อีดอ ก้านแข็ง	/					
5. อีดอ หลวง	/					
6. อีดอ แก้วยี	/					ยี หรือออกเสียงแบบคนเมือง เป็น “ญี่” หมายถึง “ขี้ม”
7. อีดอ ยอดแดง	/					
8. อีดอ ก้านอ่อน	/					
9. อีดอ กลุ่มน้ำปิง	/					น้ำปิง หมายถึง แม่น้ำแม่ปิง
10. อีดอ สุขุม			/			
11. สีชมพู			/			คำเมือง เรียก “สีออน”

ชื่อลำไย	คำเมือง	คำไทยกลาง	คำเมือง + คำไทยกลาง	คำเมือง + คำอาราบิก	คำอังกฤษ	หมายเหตุ
12. อีเปี้ยวเขียว เขียวใหม่	/					เขียง หมายถึงเมือง
13. อีเหั่ว	/					
14. พวงทอง		/				
17. ใบคำ	/					
18. ใบหยก	/					เวลาออกเสียงในภาษาคำเมือง เสียงวรรณยุกต์ของคำว่า “ใบหยก” ซึ่งเป็นปฏิภาค (correspondent) กับภาษาไทยกลางคำเดียวกัน จะเป็นเสียงวรรณยุกต์สูง-ขึ้น-ตก หรือเสียงกึ่งตรี-กึ่งโท
19. น้ำผึ้งทวาย		/				
20. ปูมาดินโค้ง	/					
21. บ้านโง้ง	/					
22. เพชรสาคร		/				
23. กรอบกะทิ		/				
24. พื้นเมือง	/					หมายถึง ลำไยพันธุ์พื้นเมือง เรียกกันว่า ลำไยเมือง หรือ “ธรรมดา”
25. กระดุก		/				ในภาษาคำเมือง ไม่มีพยัญชนะควบกล้ำที่ใช้เสียงและตัว “ร” มีเฉพาะ ควบกล้ำด้วย “ว” เท่านั้น และใช้คำว่า “ดุก” (เรณู วิชาศิลป์: 16) ซึ่งออกเสียงวรรณยุกต์ สูง-ขึ้น-ตก (ในภาษาไทยกลางใช้เสียงวรรณยุกต์เสียงต่ำตก คือวรรณยุกต์เอก)
26. อีดอกคำราง	/					(อีดอกคำราง “ราง” เป็นการออกเสียงแบบภาษาไทยกลางในคำเมือง ไม่มีเสียงที่สะกดด้วย “ร”

3.2 วิเคราะห์ชื่อพันธุ์ลำไยจากการสัมภาษณ์

การวิเคราะห์ชื่อพันธุ์ลำไยที่จากการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับชื่อพันธุ์ลำไยที่ละชื่อตามที่ได้จัดบันทึกไว้จากการสัมภาษณ์เกษตรกรและนักวิชาการลำไยซึ่งได้ประมวลผลไว้ (โปรดดูตารางที่ 1.2 ในหัวข้อ 2.1 ข้อมูลด้านความรู้เกี่ยวกับชื่อพันธุ์ลำไยจากเกษตรกร)

ในชื่อพันธุ์ลำไยจำนวน 26 ชื่อ มีชื่อลำไย 3 ชื่อ ได้แก่ อีคอก 20 อีคอก 27 และอีคอก 75 ที่ผู้ให้สัมภาษณ์ ไม่ได้เข้าใจว่าเป็นชื่อพันธุ์ลำไยตามชื่อนั้น ซึ่งเป็นชื่อที่มีหมายเลขอาราบิก (20 27 และ 75) เป็นจำนวนตัวเลขประกอบเป็นชื่ออยู่ด้วย โดยเข้าใจว่า ลำไยทั้ง 3 ชื่อนั้น ได้แก่ ลำไย อีคอกขาว เนื่องจาก ตัวเลข 20 เป็นคำพ้องเสียงตรงกับคำว่า “ขาว” ในภาษาล้านนา (คำเมือง) ส่วนอีคอก 27 ได้แก่อีคอกหนองช้างค้ำ ซึ่งผู้ให้สัมภาษณ์ท่านนี้ อาจจะรู้ข้อมูลว่า ลำไยชื่อนี้ เป็นหมายเลขชื่อลำไยต้นที่เข้าประกวด ซึ่งเป็นลำไยพันธุ์อีคอกหนองช้างค้ำ และต้นที่เข้าประกวดต้นที่ 75 คือลำไยอีเขียวเขียว นั่นเอง

ดังนั้น ชื่อพันธุ์ลำไยที่เป็นพันธุ์ลำไยโดยแท้จริง ที่สามารถนำมาศึกษาหาที่มาของชื่อได้ น่าจะมีจำนวน 23 ชื่อ นอกจากนี้ ยังมีชื่อลำไย จำนวน 3 ชื่อที่เกษตรกรผู้ให้ข้อมูลสัมภาษณ์ไม่รู้จักชื่อ และไม่ทราบข้อมูลเกี่ยวกับที่มาของชื่อทั้งสามชื่อนั้น ได้แก่ ลำไยชื่อ อีคอกลุ่มน้ำปิง ใบ-หยก และกรอบกะทิ (ประมวลข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เกษตรกร แสดงไว้ในตารางที่

วิจารณ์ผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อศึกษาเรื่อง “ลำไย : ชื่อ และที่มา” นี้ ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ชื่อพันธุ์ลำไย จำนวน 26 ชื่อ (ในแบบสัมภาษณ์) โดยใช้องค์ความรู้ทางภาษาศาสตร์ (Linguistics) เกี่ยวกับวิธีการวิเคราะห์โครงสร้างคำในภาษาตามหลักการแบ่งของ Plag, Ingo (2003) และวิเคราะห์โครงสร้างคำในชื่อพันธุ์ลำไย โดยแยกการประกอบคำตามภาษาแรก (first language or mother tongue) ของคำ และนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เกษตรกรและนักวิชาการลำไยมาวิเคราะห์ประมวลผล ผู้วิจัยได้ผลการวิจัย 2 ประการใหญ่ ได้แก่ 1) ชื่อพันธุ์ลำไยตามประเภทของภาษา (เป็นภาษาถิ่นล้านนา หรือคำเมือง และภาษาไทยกลาง) และ 2) ประมวลผลข้อมูลชื่อพันธุ์ลำไยจากการสัมภาษณ์

4.1 ชื่อพันธุ์ลำไยตามประเภทของภาษา

4.1.1 ชื่อพันธุ์ลำไย: คำประสม

ผู้วิจัยได้พบว่า ชื่อพันธุ์ลำไยส่วนใหญ่ เป็นคำประสม ซึ่งคำประสมนี้ เป็นการประสมคำกันระหว่าง คำเมือง + คำเมือง หรือ ไทยกลาง + ไทยกลาง และมักประกอบไปด้วยโครงสร้างคำ

ที่สอดคล้องกับโครงสร้างคำประสมโครงสร้างแบบที่ 1 และแบบที่ 4 ตามหลักการแบ่งของ Plag, Ingo (2003) คือ แบบที่ 1 คำประสมที่มีคำนามเป็นหลัก (Nominal compounds) และ แบบที่ 4 คำประสม แบบนีโอคลาสสิก (Neoclassical compounds) ซึ่งเกิดจาก การนำเอาคำโดดที่มีความหมายอย่างน้อย 2 คำ มารวมเข้าด้วยกัน ซึ่งผู้วิจัยขอนำเสนอลักษณะโครงสร้างชื่อคำไทยเป็นสูตรการพจน์ โครงสร้างคำประสม 2 แบบเข้าด้วยกัน โดยใช้เครื่องหมาย “+” สำหรับคำหลัก หรือ คำบังคับ และ ใช้เครื่องหมาย “+/-” สำหรับคำที่มีหรือไม่จำเป็นต้องมีก็ได้ ดังนี้:-

+/- คำนาม/สรรพนามขยาย + คำนามหลัก +/- คำนามหรือคำคุณศัพท์

ขยาย

จากการวิเคราะห์ชื่อพันธุ์ลำไยด้วยการแยกประเภทการประกอบคำตามภาษาแรก (โปรดดูตารางที่ 5 ในหัวข้อ 5.1.2) ยังพบชื่อพันธุ์ลำไย ที่ประกอบด้วยคำตามประเภทของภาษาแรก 4 ชนิด ได้แก่ 1) ชื่อพันธุ์ลำไยที่เป็นภาษาคำเมือง หรือภาษาถิ่นเหนือ 2) ชื่อพันธุ์ลำไยที่เป็นภาษาไทยกลาง 3) ชื่อพันธุ์ลำไยที่เป็นคำปนภาษาคำเมืองกับภาษาไทยกลาง กับชื่อพันธุ์ลำไยที่เป็นคำปนคำปนระหว่างภาษาคำเมืองกับภาษาอาราบิก (ตัวเลข) และ 4) ชื่อพันธุ์ลำไยที่เป็นคำยืมแบบทับศัพท์ (loanword proper) ภาษาอังกฤษ ดังจะได้อภิปรายต่อไป:-

1) ชื่อพันธุ์ลำไยที่เป็นภาษาคำเมือง หรือภาษาถิ่นเหนือ ชื่อพันธุ์ลำไยที่เป็นภาษาคำเมือง หรือภาษาถิ่นเหนือ จำนวน 15 ชื่อ นับเป็นชื่อพันธุ์ลำไยส่วนใหญ่ คิดเป็นร้อยละ 57.69 % ได้แก่ พันธุ์ลำไยชื่อ 1) อีดอกก้านแข็ง 2) อีดอกหลวง 3) อีดอกแก้ว 4) อีดอกยอดแดง 5) อีดอกก้านอ่อน 6) อีดอกลุ่มน้ำปิง 7) อีเปี้ยวเจียวเชียงใหม่ 8) อีแห้ว 9) แดงกลม 10) ใบดำ 11) ใบหยก 12) ปุ่มาตินโค้ง 13) บ้านโง้งพื้นเมือง และ 14) อีดอกคำราช

2) ชื่อพันธุ์ลำไยที่เป็นภาษาไทยกลาง ชื่อพันธุ์ลำไยที่เป็นภาษาไทยกลางทั้งด้วยการออกเสียง และการสะกดคำ จำนวน 4 ชื่อ (11.53 %) ได้แก่ พันธุ์ลำไยชื่อ 1) พวงทอง 2) เพชรสาคร 3) กรอบกะทิ และ 4) กระดุก

3) ชื่อพันธุ์ลำไยที่เป็นคำปน ชื่อลำไยที่เป็นคำปน (mixed words) มีจำนวน 6 คำ คิดเป็น 23.07 % เป็นการปนคำระหว่างภาษาคำเมือง หรือภาษาถิ่นเหนือกับภาษาไทยกลาง และการปนระหว่างภาษาคำเมืองกับภาษาอาราบิก (ตัวเลข)

3. 1) คำปนระหว่างภาษาคำเมืองกับภาษาไทยกลาง ชื่อพันธุ์ลำไยที่เป็นคำปนระหว่างภาษาคำเมือง หรือภาษาถิ่นเหนือ กับภาษาไทยกลาง โดยมีคำที่เป็นคำปฏิกาค (corresponding word) ของทั้งสองภาษาอยู่ในชื่อพันธุ์ลำไยนั้นๆด้วย จำนวน 3 ชื่อ ได้แก่พันธุ์ลำไยชื่อ 1) อีดอกสุขุม 2) สีชมพู และ 3) น้ำผึ้งทวาย

3. 2) คำปนระหว่างภาษาคำเมืองกับตัวเลขอาราบิก ชื่อพันธุ์ลำไยที่เป็นคำปนระหว่างภาษาคำเมืองกับภาษาอาราบิก (ตัวเลข) มีจำนวน 3 คำ (11.53 %) ได้แก่ พันธุ์ลำไยชื่อ 1) อีคอ 20 2) อีคอ 27 และ 3) อีคอ 75

4) ชื่อพันธุ์ลำไยที่เป็นคำยืมแบบทับศัพท์ (loanword proper) ภาษาอังกฤษชื่อลำไยที่เป็นคำยืมแบบทับศัพท์ (loanword proper) จากภาษาอังกฤษ มีจำนวน 1 คำ (3.84 %) ได้แก่ ลำไยชื่อ จัมโบ้ ซึ่งเป็นชื่อพันธุ์ลำไยที่ออกเสียงเลียนแบบภาษาดั้นก้านาค คือ ภาษาอังกฤษ คำว่า “jumbo” เป็นคำคุณศัพท์ (adjective) ที่บอกลักษณะเกี่ยวกับขนาดของลำไยว่า เป็นลำไยที่ออกผลขนาดใหญ่เป็นพิเศษที่เรียกกันว่า “ขนาดจัมโบ้”

4.1.2 ภาษาล้านนาหรือคำเมืองในชื่อพันธุ์ลำไย

ในชื่อพันธุ์ลำไย 15 ชื่อ ได้แก่ อีดอกก้านแข็ง อีดอกหลวง อีดอกแก้ว อีดอกยอดแดง อีดอกก้านอ่อน อีดอกลุ่มน้ำปิง อีเขียวเขียวเขียวใหม่ อีเหั่ว แดงกลม ใบดำ ใบหยก ปูมาตินโค้ง บ้านโฮ้ง พื้นเมือง และอีดอกคำราง ประกอบไปด้วยคำที่เป็นภาษาล้านนาหรือคำเมือง จำนวน 14 คำ ได้แก่ คำว่า อี ดอก เหั่ว หลวง ยี่ ลุ่มน้ำปิง เขียวใหม่ กลม ใบหยก ปู โฮ้ง เมือง คำ และราง ดังนำเสนอการวิเคราะห์และอภิปรายตามชื่อพันธุ์ลำไย โดยใช้องค์ความรู้และวิธีการในสาขาวิชาทาง-ภาษาศาสตร์ และความรู้เกี่ยวกับการเรียกชื่อพันธุ์ลำไยที่ได้จากการสัมภาษณ์เกษตรกรและนัก วิชาการ ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านลำไย อีกทั้งความรู้ด้านภาษาและวัฒนธรรมล้านนาคด้วย โดยคำเมืองหรือภาษาล้านนาที่ใช้ในชื่อพันธุ์ลำไย อภิปรายได้ดังนี้

1) อี (นำหน้าชื่อพันธุ์ลำไยหลายชื่อที่ขึ้นต้นด้วยคำว่า “อี”) เมื่อออกเสียงแบบคำเมือง จะเป็น คำว่า “อี” เป็นคำประกอบหน้าคำอื่นที่มีพยางค์เดียวซึ่งมีความหมายในเชิงให้เกียรติด้วย เช่น อีพ่อ อีแม่ และว่า เป็นคำนำหน้าชื่อผู้หญิง คู่กับคำว่า “ไอ” ซึ่งใช้นำหน้าผู้ชาย (อุดม รุ่งเรืองศรี. 2547: 895)

2) ดอก (ในชื่ออีดอก) ในพจนานุกรมล้านนา – ไทย ฉบับแม่ฟ้าหลวง ศาสตราจารย์ ดร. อุดม รุ่งเรืองศรี ได้ให้คำจำกัดความของคำว่า “ดอก” ว่าเป็นคำวิเศษณ์ประเภทคุณศัพท์ หมายถึง เร็วกว่าปกติ เช่นเข้าดอก-คือข้าวที่สุกเร็ว คือข้าวเบา (2547: 245)

3) เหั่ว (ในชื่ออีเหั่ว) ออกเสียงคำด้วยวรรณยุกต์เสียงสูง – ขึ้น – ตก หรือเสียงครึ่งตรี-ครึ่งโท เป็นคำคุณศัพท์ขยายคำว่า “อี” หมายถึง แวะ หรือ แยกออก ดังนั้น แสดงว่า ลำไยพันธุ์นี้ เป็นลำไยที่ออกผลในระยะเวลาเฉพาะเท่านั้น ซึ่งผู้เชี่ยวชาญและชาวไทยเหนือ รู้ว่า ลำไยนี้มักออกผลยากและช้ากว่าลำไยพันธุ์อีดอก

4) หลวง (ในชื่ออีดอกหลวง) ตรงกับภาษาไทยกลางว่า “ใหญ่” เป็นคำคุณศัพท์ หมายถึง ยิ่งใหญ่

5) ยี่ (ในชื่ออีตอแก้วยี่) หรือออกเสียงแบบคนเมือง เป็น “ญี่” หมายถึง “ขี้ม”

6) ลุ่มน้ำปิง (ในชื่ออีตอลุ่มน้ำปิง) เป็นคำนามขยายในชื่อพันธุ์ลำไยว่า อีตอลุ่มน้ำปิง ประกอบไปด้วย คำโคด 3 คำ ได้แก่ คำว่า ลุ่ม น้ำ และ ปิง ลุ่ม ได้แก่ที่ราบลุ่ม น้ำ กร่อนมาจากคำว่า “น้ำแม่” ในภาษาคำเมือง ได้แก่ แม่น้ำ ในภาษาไทยกลาง นั่นเองปิง หรือเรียกอีกอย่างว่า “พิงค์” เป็นชื่อแม่น้ำที่ไหลผ่านจังหวัดเชียงใหม่ และลำพูนหากเรียกและสะกดด้วยภาษาไทยกลาง จะต้องเรียกว่า “แม่น้ำแม่ปิง” ดังนั้น ลำไยพันธุ์อีตอลุ่มน้ำปิง น่าจะหมายถึงลำไยพันธุ์อีตอที่ปลูกในบริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำปิงโดยเฉพาะ (มีลำไยพันธุ์อื่นๆ ที่อาจเป็นพันธุ์อีตอเช่นกัน แต่ปลูกที่อื่น)

7) เชียงใหม่ (ในชื่ออีเปี้ยวเจียวเชียงใหม่) “เชียงใหม่” เป็นคำภาษาคำเมือง ซึ่งเขียนสะกดแบบภาษาไทยกลาง แต่คนเมือง หรือคนเหนือ จะออกเสียงเป็น “เจียงใหม่” (“ใหม่” ออกเสียงวรรณยุกต์เสียงสูง – ขึ้น – ตก หรือ เสียงครึ่งตรี-ครึ่งโท) ศาสตราจารย์ ดร. อุดม รุ่งเรืองศรี (2549: 2-3) ได้อธิบายไว้ว่า คำว่า “เจียง” (อ่านว่า “เจียง”) แปลมาจากคำว่า “นักบวชใหม่” ซึ่ง ได้แปลมาจากคำว่า “นพิสี” คือ นพ + อีสี หมายถึง “ฤาษีเก่าตน” ซึ่ง “อีสี” หรือนักบวชนั้น ก็เรียก “เจียง” ด้วย และอาจสรุปได้ว่าได้ว่า ทั้ง “เมือง” และ “เจียง” ต่างก็มีความหมายว่าแหล่งชุมชนขนาดใหญ่อันเป็นที่ประทับของกษัตริย์ และยังสามารถแปลได้ว่าเมืองในระดับบริหารได้ทั้งคู่

8) กลม (ในชื่อแดงกลม) คำเมือง ออกเสียงเป็น “กัม”

9) ไบหยก (ในชื่อไบหยก) เวลาออกเสียงในภาษาคำเมือง เสียงวรรณยุกต์ของคำว่า “ไบหยก” ซึ่งเป็นปฎิกภาค (correspondent) กับภาษาไทยกลางคำเดียวกัน จะเป็นเสียงวรรณยุกต์ สูง-ขึ้น-ตก หรือเสียงกึ่งตรี-กึ่งโท

10) ปู่ (ในชื่อปู่มาตีนโค้ง) เป็นคำนาม หมายถึง สรรพนามและคำนำหน้านาม ใช้เรียกชายสูงอายุ ภายหลังมักมีความหมายในเชิงไม่เคารพ ซึ่งหากจะให้เป็นเชิงเคารพจะใช้ อู๋ย หรือ คำสำหรับนับเครือญาติแทน (พจนานุกรมล้านนา – ไทย ฉบับแม่ฟ้าหลวง: 442)

11) โส้ง (ในชื่อบ้านโส้ง) ออกเสียงเป็นเสียงวรรณยุกต์สูง-ขึ้น-ตก (กึ่งตรี-กึ่งโท) หมายถึงพื้นที่ลุ่ม มีลักษณะเป็นแอ่ง

12) เมือง (ในชื่อพื้นเมือง) เป็นชื่อเรียกคนที่อยู่ในดินแดนของชาวล้านนาหรือคนไทยภาคเหนือตอนบน 8 จังหวัด รวมทั้งปรากฏการณ์ทางสังคมและวัฒนธรรมทุกอย่างที่มีลักษณะเฉพาะตนเป็นแบบ “เมือง” คนเมืองเรียกตนเองด้วยคำนี้ เพื่อแสดงว่าเป็นผู้มีความเจริญและอาศัยอยู่ในเมือง (อุดม รุ่งเรืองศรี, 2549) และ ให้แตกต่างจากคนพม่า และคนมอญ โดยเรียกคนพม่าว่า “มาน” และเรียกคนมอญว่า “เม็ง” (สงวน โชติสุขรัตน์, 2512) นับว่าเป็นสะท้อนอัตลักษณ์อย่างหนึ่ง ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของภัทรานิษฐ์ ศรีจอมทอง (Sirchomthong, 2012, 2012) ที่พบคำเมืองซึ่งเขียนเป็นภาษาไทยกลางเป็นส่วนใหญ่ แต่คนเหนือจะอ่านเป็นคำเมืองได้ และบางครั้งเขียน

เป็นตัวอักษรล้านนา (ตัว “เมือง”) รวมทั้งเขียนเป็นภาษาอื่นๆด้วย อาทิ ภาษาอังกฤษ ฝรั่งเศส บนแผ่นป้ายในที่สาธารณะโดยเฉพาะตามสองข้างถนนในจังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย พะเยา ลำพูน ลำปาง และแพร่ในที่นี้ คำว่า “พื้นเมือง” หมายถึง ลำไยพันธุ์พื้นเมือง เรียกกันว่า ลำไยเมือง หรือลำไย “ธรรมดา”

13) คำ เป็นคำนาม หมายถึง ทองคำ

14) ราง (ในชื่ออีค่อคำราง) คำว่า “ราง” ได้แก่คำว่า “รางออก” ในพจนานุกรมล้านนา – ไทย ฉบับแม่ฟ้าหลวง หน้า 645 เป็นคำกริยา หมายถึง ถอยเพื่อหาจังหวะ อย่างไ่ช่น และในระบบเสียงภาษาล้านนา ไม่มีเสียง “ร” การอธิบายดังนี้ ตรงกับการให้สัมภาษณ์ของเกษตรกรผู้ปลูกลำไย ชื่อนายวิชกร รอมใจ ซึ่งอยู่ในย่านเดียวกัน คือที่บ้านสันทรายมawangส์ อำเภอสารภี ซึ่งได้อธิบายว่า เป็นการเรียกตามชื่อผู้เริ่มปลูก หรือค้นพบลำไยพันธุ์นี้ ซึ่งเป็นคนที่ไม่ชอบมีปัญหากับใคร จึง “ค่อยๆถอยออกไป” ลำไยพันธุ์นี้ จึงได้ชื่อว่า “อีค่อคำราง”

4.2 ชื่อพันธุ์ลำไยจากการสัมภาษณ์

4.2.1 จำนวนชื่อพันธุ์ลำไย

ชื่อพันธุ์ลำไยที่ได้วิเคราะห์จากประมวลผลการสัมภาษณ์เกษตรกรและนักวิชาการจำนวน 17 คน ในรอบการทำวิจัยรอบนี้ น่าจะมีจำนวน 18 ชื่อ ได้แก่ อีค่อก้านแข็ง อีค่อแก้วอี อีค่อยอดแดง อีค่อก้านอ่อน อีค่อสุ่ม อีเปี้ยวเขียวเชียงใหม่ อีเหั่ว พวงทอง แดงกลม ใบดำ น้ำผึ้งทวาย ภูมادينโค้ง บ้านโสม เพชรสาคร พื้นเมือง กระดุก และอีค่อคำราง (ดังแสดงไว้ในตารางที่ 8)

ชื่อพันธุ์ลำไย จำนวน 3 ชื่อ คือ อีค่อ 20 อีค่อ 27 และ อีค่อ 75 นั้น ได้แก่การใส่หมายเลขต้นพันธุ์ลำไยที่ส่งเข้าประกวด โดยนักวิชาการลำไย คือ ผู้ช่วยศาสตราจารย์พาวิน มะโนชัย ซึ่งมีความรู้และประสบการณ์ด้านลำไยมาร่วม 20 ปี เป็นนักวิชาการเพียงท่านเดียวที่ให้ข้อมูลว่า ลำไยพันธุ์อีค่อทั้ง 3 ชื่อ เป็นลำไยพันธุ์อีค่อจากการประกวดต้นพันธุ์ ซึ่งเมื่อพิจารณาจากการให้ข้อมูลของเกษตรกรเพียงท่านเดียวที่ให้ข้อมูลว่า อีค่อ 20 คือ “อีค่อขาว” ก็เป็นเพราะ ตัวเลข 20 และคำว่า “ขาว” ในภาษาล้านนา (คำเมือง) เป็นคำพ้องเสียงกับตัวเลข 20 และมีเกษตรกรอีกเพียงท่านเดียวที่ระบุว่า อีค่อ 27 หมายถึง คอหนองช้างคั่น ส่วนอีค่อ 75 หมายถึง อีเปี้ยวเขียว ดังนั้น ตัวเลขอาราบิก 20 27 และ 75 จึงน่าจะเป็นหมายเลขต้นพันธุ์ลำไยในการประกวด ตามที่ ผศ. พาวิน มะโนชัย ให้ข้อมูลไว้ นอกจากนี้ ยังมีลำไยอีกจำนวน 4 ชื่อที่เกษตรกรผู้ให้ข้อมูลสัมภาษณ์ไม่รู้จักชื่อ และไม่ทราบข้อมูลเกี่ยวกับที่มาของชื่อทั้งสามชื่อนั้น ได้แก่ ลำไยชื่อ อีค่อหลวง อีค่อลุ่มน้ำปิง ใบหยก และกรอบกะทิ

ในจำนวนชื่อพันธุ์ลำไยทั้งหมดที่ใช้ในการสัมภาษณ์ มีชื่อพันธุ์ลำไย จำนวน 15 ชื่อ เป็นชื่อพันธุ์ลำไยในภาษาล้านนา หรือคำเมือง ส่วนอีก 4 ชื่อ เป็นลำไยในชื่อภาษาไทยกลาง ได้แก่

สีชมพู พวงทอง เพชรสาคร และกรอบกะทิ ดังได้แยกการวิเคราะห์ไว้ในตารางที่ 7 ภายใต้หัวข้อที่ 5.1.2 ส่วนลำไยอีกหนึ่งชื่อ คือ ลำไยชื่อ “จัมโบ้” นั้น หมายถึง ลำไยทุกพันธุ์ที่คัดขนาดพิเศษ เป็นเพราะผลมีขนาดใหญ่เป็นพิเศษ เนื่องจากการได้รับการบำรุงเป็นพิเศษ จึงทำให้ลูกใหญ่ขนาดจัมโบ้ ที่เรียกเป็นคำทับศัพท์ภาษาอังกฤษว่า ขนาด “จัมโบ้”

เมื่อสังเคราะห์ชื่อพันธุ์ลำไยจากการวิเคราะห์ดังที่นำเสนอไว้ในตารางที่ 4 – 6 ซึ่งมีค่านามเป็นคำหลัก จะพบคำภาษาล้านนา หรือคำเมืองเป็นค่านามหลักมากที่สุด ได้แก่ คำว่า “ดอ” จำนวน 11 ครั้ง และพบคำว่า “ใบ” ซึ่งเป็นคำปฤกษา (สอดคล้องกัน) กับคำภาษาไทยกลาง จำนวน 2 ครั้ง ส่วนชื่อพันธุ์ลำไยชื่ออื่นๆ มีจำนวนชื่อละ 1 ครั้ง ได้แก่ คำว่า สี เบี้ยว แห้ว พวง แดง น้ำผึ้ง มาบ้านเพชร กรอบ เมือง และกระดุก คำหลักในชื่อพันธุ์ลำไยเหล่านี้ ส่วนใหญ่เป็นคำภาษาล้านนา หรือคำเมือง ดังนั้น ความรู้เกี่ยวกับคำเมืองเหล่านี้ สามารถอธิบายเกี่ยวกับ “ชื่อและที่มา” ของลำไยได้เป็นอย่างดีว่า ชื่อพันธุ์ลำไยนี้เอง เป็นชื่อไม้ผลที่บ่งบอกถึงอัตลักษณ์อย่างหนึ่งของสังคมล้านนา โดยผ่านภาษาท้องถิ่น ซึ่งเป็นเครื่องหมายที่แสดงถึงคติ ความเชื่อ และวิถีชีวิตของผู้คนในสังคมนี้ นั่นเอง

ตารางที่ 8 สรุปชื่อพันธุ์ลำไยจากการสัมภาษณ์เกษตรกรและนักวิชาการลำไย (เฉพาะข้อมูลที่ตรงกัน)

ลำดับ	ชื่อพันธุ์	ข้อมูล
1	อีดอถ่านแข็ง	ผลใหญ่ เปลือกหนา ถ่านแข็ง ช่อตั้งตรง และสั้น (ได้ข้อมูลจากผู้ให้การสัมภาษณ์ที่ตรงกันมากที่สุด รวมจาก 8 ท่าน)
2	อีดอแก้วยี่	คนปลูกชื่อ อ้ายแก้วยี่ หรือลุงแก้ว เป็นคนบ้านแม่ข้า ต.แม่ก้ำ อ.สันป่าตอง จ.เชียงใหม่ (เสียชีวิตแล้ว) ผลลำไยมีขนาดเล็ก มีลักษณะคล้ายลำไยพวงทอง แต่โตกว่าลำไยพวงทอง ขนาดของผลมีขนาดสม่ำเสมอ - ชื่อลุงแก้วยี่ ต.สันทราย ม.2 เป็นคนบ้านสา อ.สารภี (ยี่ แปลว่า ยี่มเก่ง)
3	อีดอชอดแดง	ชอดสีแดงถ่านแข็ง เปลือกหนา เวลาแตกใบอ่อน ออกชอดเป็นสีแดง ลูกโต แต่ลูกออกห่าง ไม่ค่อยเป็นพวง - ได้แก่ ลำไยธรรมดา
4	อีดอก้านอ่อน	ก้านอ่อน เปลือกบาง เนื้อค่อนข้างหนา พวงย่อยลงเนื่องจากมีผลตกมาก ทนแดด ผิวสวย เนื่องจากเป็นลำไยที่ ออกผลเป็นพวง จึงทำให้ใส่แข่งหรือตะกร้าได้ง่าย
5	อีดอสุ่ม	ดร.สุ่ม เป็นผู้ปลูก

ลำดับ	ชื่อพันธุ์	ข้อมูล
6	สีชมพู	เนื้อลำไยมีสีออกสีชมพู (เมื่อแก่เต็มที่แล้ว เนื้อกรอบหวาน มีกลิ่นหอมสีของท้องใบไม่เขียวเข้ม เปลือกสีน้ำตาลใสๆ)
7	อีเปี้ยวเขียวเชียงใหม่	ผลมีลักษณะเปี้ยว ขนาดใหญ่ เปลือกออกสีเขียวและหนา ผิวสวย ออกผลเป็นพวงดี ติดลูกดก ดั้งเดิมมาจากเวียงเชียงใหม่ตั้งแต่สมัยพระราชยาเจ้าดารารัศมี เมล็ดในเล็ก ผลไม่โต มีรสกรอบ ออกผลช้ากว่าลำไยพันธุ์อื่นๆ
7	อีเปี้ยวเขียวเชียงใหม่ (ต่อ)	-แหล่งปลูกเดิมอยู่เชียงใหม่ ฝักรูปเขียวรสหวาน เนื้อสีเหลืองนวลสวย (แหล่งที่มากที่สุดที่ด.ยางเนิ้ง อ.สารภี พันธุ์เก่าแก่ดั้งเดิม ฝักรูปเนืองาม เนื้อกรอบแต่เก็บไม่ได้นาน ผลผิวสีคล้ำ - ติดลูกไม่ดก
8	อีเหั่ว	เป็นลำไยปี หรือ ออกเสียงแบบภาษาถิ่นล้านนาว่า “ปี” หมายถึง ลำไยที่ออกผลตามฤดูกาล และช้ากว่าพันธุ์อื่นๆ หลังพันธุ์อีดอ ผลโต กรอบ มีรสหวาน เนื้อบาง มีน้ำเยอะ และเมล็ดในใหญ่ เวลาแตกใบอ่อน ออกยอดเป็นสีแดง ใบแข็งและก้านของพวงลำไยแห้ง
9	พวงทอง	หรือเรียกกันว่า “เพชรพวงทอง” พวงใหญ่ และดก ลูกใหญ่ ช่อสวย มีสีเหลืองทอง เนื้อละเอียดไม่กรอบ เป็นน้ำ ออกพร้อมอีดอ ผลลำไยมีขนาดสม่ำเสมอ กลิ่นหอมค้ำคาวไม่กินลำไยนี้เนื่องจากมีกลิ่นเหม็นคาว เม็ดใหญ่ เวลาออกผลทำให้กิ่งโน้มลง -ต่างจากพันธุ์อีดอที่มีลูกใหญ่กว่า เปลือกแข็งกว่า สีออกน้ำตาลคล้ำ -พวงทอง ตอนเป็นวัยรุ่นคนซื้อดอพวงทองอร่อยเนื้อแน่น หวานกรอบ เป็นลำไยติดกันเป็นช่อพวงคล้ายงูลูกแบนๆ ไม่กลมตันก้านดออยู่สารภี
10	แดงกลม	ผลกลม มีสีออกแดงเหมือนลูกแก้ว เปลือกนอกออกสีแดง เนื้อลำไยและมีน้ำคล้ายพันธุ์ดอ มีกลิ่นเหม็นเขียว ลำไยนี้ใกล้สูญพันธุ์แล้ว มีน้ำมากทำให้อบแห้งได้ยาก

ลำดับ	ชื่อพันธุ์	ข้อมูล
11	ใบดำ	หรือเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า “อีดำ” อยู่กลุ่มเดียวกับลำไยอีดอ บ้างก็บอกว่าคล้ายพันธุ์อีดอ แต่ผลไม่โตเท่าพันธุ์อีดอ แต่ออกผลดก ใบออกสีเขียวเข้ม (เขียวคล้ำคล้ายลำไยพันธุ์ปุมตินโค้ง) มีขนาดเล็ก พื้นเมือง ใบเขียวเข้ม ผลกลมกละ มีกลิ่น รสไม่ค่อยหวาน น้ำน้ำและ
12	น้ำผึ้งทวย	เป็นลำไยพันธุ์พื้นเมืองหรือเกษตรกรเรียกว่า ลำไย “ธรรมดา” ผลมีขนาดเล็ก เนื้อออกสีเหลืองๆ คล้ายน้ำผึ้ง
13	ปุมตินโค้ง	ได้ชื่อตามผู้ปลูกแต่ดั้งเดิม ชื่อ “มา” ขณะเดิน ดินของลุงมาโค้งเข้าหากัน ปลูกที่ ต.หนองช้างค้ำ อ.เมือง จ.ลำพูน ผลคล้ายลำไยพันธุ์อีดอ มีขนาดใหญ่ กลิ่นฉาว เปลือกบาง มีสีเขียว ก้านอ่อน ดิบเชื่อราได้ง่าย
14	บ้านโฮ้ง	ปลูกที่บ้านโฮ้ง (อ.บ้านโฮ้ง จ.ลำพูน) เป็นลำไยกลุ่มลำไยพันธุ์อีดอ แต่คล้ายพันธุ์ ผลโต ช่อสวย -พันธุ์พื้นเมือง ในกลุ่มอีดอดั้งเดิมกิ่งพันธุ์ มาจากอ.บ้านโฮ้ง ลูกใหญ่ เป็นลำไยคล้ายพันธุ์มาจากอีดอ
15	เพชรสาร	เป็นลำไยที่มาจากจังหวัด สมุทรสาคร ออกก่อนลำไยพันธุ์อื่นๆ เดิม อาจนำไปจากแถวเชียงใหม่ (ดังเช่นที่พระราชชายาเจ้าดารารัศมีเคยนำไปปลูกที่กรุงเทพมหานคร) ซึ่งลำไยจำนวน 3 ต้น ปลูกที่บ้านน้ำโห่ง อ.หางดง จ.เชียงใหม่ มาจากสมุทรสาคร (กลุ่มลำไยต่างถิ่น อาจเป็นพันธุ์เวียดนาม) - ลำไยเครือ (ต้นเป็นเครือ) ลูกโต ติดผลไม่มาก เนื้อเหนียว ไม่ค่อยหวาน
16	พื้นเมือง	เป็นลำไยที่ขึ้นเองตามเขตบ้านของคนเมืองหรือคนไทยภาคเหนือ เรียกอีกอย่างหนึ่งว่าลำไย “ธรรมดา” สันนิษฐานว่า เกิดการกลายพันธุ์ขึ้นมา มีลักษณะคล้ายลำไยน้ำผึ้ง ผลเล็ก เมล็ดในมีขนาดใหญ่ เนื้อบาง ออกผลดก ลำไยเมือง เช่นเดียวกับสายน้ำผึ้ง เป็นลำไย พันธุ์ธรรมดา ผลเล็กเหมือนลำไยป่า

ลำดับ	ชื่อพันธุ์	ข้อมูล
17	กระดุก	ผลมีขนาดเล็ก เนื้อบาง แต่เมล็ดในใหญ่ แต่ใช้ทำขนม ข้าวเหนียวเปียกลำไยได้ใบกรอบ ต้นสีแห้ง ไม่ชุ่มชื้น - คือ อีแดงกลม
18	อีดอกตำรา	เดิมผู้ปลูกคือ “ลุงคำ” มีสร้อยว่านาง เมื่อออกเสียงแบบคำเมือง จะเป็นคำว่า “นาง” (ในระบบเสียงภาษาคำเมือง หรือภาษาล้านนา ไม่มีเสียง “ร”) ผู้คนเรียกกันว่า “ลุงคำนาง” เป็น ชาวตำบลสันทราย มหาวงศ์ อำเภอสารภี โดย ไปทำการทาบกิ่งมากจากบ้านเจ้าเมืองลำพูน - เป็นลำไยที่มีลักษณะพิเศษ กล่าวคือ สุกก่อนลำไยพันธุ์อื่น 15 วัน เมล็ดในมีขนาดใหญ่ลูกโตเสมอกัน -ออกก่อนดอกอื่นๆ ดอกตำราออกผลสมน้ำเสมอไม่ใส่สาร -เป็นสร้อยที่คนอื่นๆเรียก คำว่า “นาง” นาง แปลว่า ถอยออกมา “นางออกมา” ดังนั้น “ค่อยๆถอยออกมา” ซึ่งเป็นบุคลิกลีลา ไม่ชอบมีเรื่องกับใคร (ชื่อคนปลูกครั้งแรกลุงคำ นาง อยู่สารภี มีชีวิตอยู่อายุ 60 กว่า

หมายเหตุ รอดำเนินการการอภิปรายผลการวิเคราะห์ข้อมูลโดยสมบูรณ์ ภายหลังเสร็จสิ้นการเก็บข้อมูลสัมภาษณ์ทั้งหมด

สรุปผลการวิจัย

การวิเคราะห์โครงสร้างคำในชื่อพันธุ์ลำไยจำนวน 26 สายพันธุ์โดยใช้ความรู้เกี่ยวกับภาษาศาสตร์ (Linguistics) สามารถวิเคราะห์ได้ 2 รูปแบบ คือแบบที่ 1 วิเคราะห์โครงสร้างคำในชื่อพันธุ์ลำไยตามหลักการแบ่งโครงสร้างคำของ Plag, Ingo (2003) ซึ่งพบว่า ชื่อพันธุ์ลำไยส่วนใหญ่ มักประกอบไปด้วยการผนึกโครงสร้างคำประสมแบบที่ 1 (ประสมที่มีคำนามเป็นหลัก หรือ Nominal compounds) กับโครงสร้างคำผสมแบบที่ 4 (นีโอคลาสสิก (Neoclassical compounds) ซึ่งเกิดจากการนำเอาคำโดดที่มีความหมายอย่างน้อย 2 คำ มารวมเข้าด้วยกัน) กล่าวคือ ชื่อพันธุ์ลำไยส่วนใหญ่ ประกอบไปด้วยคำนามหลัก โดยมีคำนามอื่น หรือคำคุณศัพท์มาขยาย จะได้โครงสร้างคำในชื่อพันธุ์ลำไยเป็นโครงสร้าง ดังนี้:-

+/- คำนามขยาย + คำนามหลัก +/- คำนามหรือคำคุณศัพท์ขยาย

แบบที่ 2 เป็นการวิเคราะห์โครงสร้างคำในชื่อพันธุ์ลำไย โดยแยกการประกอบคำตามภาษาแรก (first language or mother tongue) ของคำ ซึ่งจำแนกออกเป็น 5 กลุ่มได้แก่ 1) คำเมือง 2) คำไทยกลาง 3) คำเมือง + คำไทยกลาง 4) คำเมือง + อารบิก และ 5) คำอังกฤษ (ตารางที่ 4.9)

จากผลการสัมภาษณ์เกษตรกรและนักวิชาการพบว่า ชื่อพันธุ์ลำไยมีที่มาอยู่ 2 ลักษณะ คือ เป็นชื่อที่ตั้งตามลักษณะของผลหรือคุณภาพของผลลำไย และเป็นชื่อที่ตั้งตามประวัติคนปลูกหรือสถานที่ที่ปลูกเป็นครั้งแรก (ตารางที่ 4.9) โดยสรุปลักษณะชื่อและที่มาของชื่อพันธุ์ลำไย ได้ดังแสดงไว้ในตารางที่ 4.9

ตารางที่ 9 สรุปลักษณะชื่อและที่มาของชื่อพันธุ์ลำไย

ลำดับ	ชื่อพันธุ์	โครงสร้างการประกอบคำตามภาษาแรก	ที่มาของชื่อพันธุ์		
			ตามลักษณะผล	ตามประวัติคน/สถานที่	รายละเอียดข้อมูลเรื่องชื่อพันธุ์
1	อีตอ 20	4	-	-	-
2	อีตอ 27	4	-	-	-
3	อีตอ 75	4	-	-	-
4	อีตอก้านแข็ง	1	/		ผลใหญ่ เปลือกหนา ก้านแข็ง ช่อตั้งตรง และสั้น (ได้ข้อมูลจากผู้ให้การสัมภาษณ์ที่ตรงกันมากที่สุด รวมจาก 8 ท่าน)
5	อีตอหลวง	1			
6	อีตอแก้วยี่	1		/	คนปลูกชื่อ อ้ายแก้วยี่ หรือลุงแก้ว เป็นคนบ้านแม่ข้า ต.แม่ก้ำ อ.สันป่าตอง จ.เชียงใหม่ (เสียชีวิตแล้ว) ผลลำไยมีขนาดเล็ก มีลักษณะคล้ายลำไยพวงทอง แต่โตกว่าลำไยพวงทอง ขนาดของผลมีขนาดสม่ำเสมอ - ชื่อลุงแก้วยี่ ต.สันทราย ม.2 เป็นคนบ้านสา อ.สารภี (ชื่อแปลว่าอ้อมเก่ง)

ลำดับ	ชื่อพันธุ์	โครงสร้างการ ประกอบ คำตามภาษา แรก ^๑	ที่มาของชื่อพันธุ์		
			ตาม ลักษณะผล	ตามประวัติคน /สถานที่	รายละเอียดข้อมูลเรื่องชื่อพันธุ์
7	อีคอดแดง	1	/		ยอดสีแดงก้านแข็ง เปลือกหนา เวลาแตกใบอ่อน ออกยอดเป็นสีแดง ลูกโต แต่ลูกออกห่าง ไม่ ค่อยเป็นพวง - ได้แก่ ลำไยธรรมชาติ
8	อีคอก้านอ่อน	1	/		ก้านอ่อน เปลือกบาง เนื้อค่อนข้างหนา พวงย่อย ลงเนื่องจากมีผลดกมาก ทนแดด ผิวสวย เนื่องจากเป็นลำไยที่ ออกผลเป็นพวง จึงทำให้ ใส่ถุงหรือตะกร้าได้ง่าย
9	อีคอดุ่มน้ำปิง	1			
10	อีคอสุนัข	3		/	ดร.สุนัข เป็นผู้ปลูก
12	อีเปี้ยวเขียว เชียงใหม่	1	/		ผลมีลักษณะเปี้ยว ขนาดใหญ่ เปลือกออกสีเขียว และหนา ผิวสวย ออกผลเป็นพวงดี ติดลูกดก ดั้งเดิมมาจากเวียงเชียงใหม่ตั้งแต่สมัยพระราช ชายาเจ้าดารารัศมี เมล็ดในเล็ก ผลไม่โตมีรสกรอบ ออกผลช้ากว่า ลำไยพันธุ์อื่นๆ -แหล่งปลูกเดิมอยู่เชียงใหม่ ฝักริบบเขียวรส หวาน เนื้อสีเหลืองนวลสวย(แหล่งที่มากที่สุดที่ด. ยางเนิ้ง อ.สารภี พันธุ์เก่าแก่ดั้งเดิม ฝักริบบเนื้อ งามเนื้อกรอบแต่เก็บไม่ได้นาน ผลมีสีคล้ำ - ติดลูกไม่ดก
13	อีเหั่ว	1	/		เป็นลำไยปี หรือ ออกเสียงแบบภาษาถิ่นล้านนา ว่า “ปี” หมายถึง ลำไยที่ออกผลตามฤดูกาล และ ช้ากว่าพันธุ์อื่นๆ หลังพันธุ์อีคอดผลโต กรอบ มี รสหวาน เนื้อบาง มีน้ำเยอะ และเมล็ดในใหญ่ เวลาแตกใบอ่อน ออกยอดเป็นสีแดง ใบแข็งและ ก้านของพวงลำไยแห้ง

ลำดับ	ชื่อพันธุ์	โครงสร้างการ ประกอบ คำตามภาษา แรก [*]	ที่มาของชื่อพันธุ์		
			ตาม ลักษณะผล	ตามประวัติคน /สถานที่	รายละเอียดข้อมูลเรื่องชื่อพันธุ์
14	พวงทอง	2	/		หรือเรียกกันว่า “เพชรพวงทอง” พวงใหญ่ และ ดก ลูกใหญ่ ช่อสวย มีสีเหลืองทอง เนื้อละไม กรอบ เป็นน้ำ ออกพร้อมอีดอ ผลลำไยมีขนาด สม่ำเสมอ กลิ่นหอมค้ำคาวไม่กินลำไยนี้ เนื่องจากมีกลิ่นเหม็นคาว เม็ดใหญ่ เวลาออกผล ทำให้กิ่งโน้มลง -ต่างจากพันธุ์อีดอที่มีลูกใหญ่กว่า เปลือกแข็ง กว่า สีออกน้ำตาลคล้ำ -พวงทอง ตอนเป็นวัยรุ่นรสชาติพวงทองอร่อย เนื้อแน่น หวานกรอบ เป็นลำไยติดกันเป็นช่อ พวงคล้ายองุ่นลูกแบนๆ ไม่กลมดันกำเนิดอยู่ สารภี
15	จัมโบ้				
16	แดงกลม	1	/		ผลกลม มีสีออกแดงเหมือนลูกแก้ว เปลือกนอก ออกสีแดง เนื้อลำไยและมีน้ำคล้ายพันธุ์อีดอ มี กลิ่นเหม็นเขียว ลำไยนี้ใกล้สูญพันธุ์แล้วมีน้ำ มากทำให้อบแห้งได้ยาก
17	ใบดำ	1	/		หรือเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า “อีดดำ” อยู่กลุ่มเดียวกับลำไยอีดอ บ้างก็บอกว่าคล้าย พันธุ์อีดอ แต่ผลไม่โตเท่าพันธุ์อีดอ แต่ออกผล ดกใบออกสีเขียวเข้ม (เขียวคล้ำคล้ายลำไย พันธุ์ปูมาดิงไค้ง) มีขนาดเล็ก พื้นเมือง ใบเขียวเข้ม ผลกลมกละ มีกลิ่น รสไม่ ค่อยหวาน ถ้าน้ำ และ
18	ใบหยก	1			
19	น้ำผึ้งทวาย	3	/		เป็นลำไยพันธุ์พื้นเมืองหรือเกษตรกรเรียกว่า ลำไย “ธรรมชาติ” ผลมีขนาดเล็ก เนื้อออกสี เหลืองๆ คล้ายน้ำผึ้ง

ลำดับ	ชื่อพันธุ์	โครงสร้างการประกอบคำตามภาษาแรก ^๑	ที่มาของชื่อพันธุ์		
			ตามลักษณะผล	ตามประวัติคน/สถานที่	รายละเอียดข้อมูลเรื่องชื่อพันธุ์
20	ปุมตืน โกง	1		/	ได้ชื่อตามผู้ปลูกแต่ดั้งเดิม ชื่อ “มา” ขณะเดิน ดินของลุงมาโกงเข้าหากัน ปลูกที่ ต.หนองช้างค้ำ อ.เมือง จ.ลำพูน ผลคล้ายลำไยพันธุ์อีดอ มีขนาดใหญ่ กลิ่นหวาน เปลือกบาง มีสีเขียว ก้านอ่อน ดัดเชียวได้ง่าย
22	เพชรสาร	2		/	เป็นลำไยที่มาจากจังหวัด สมุทรสาคร ออกก่อนลำไยพันธุ์อื่นๆ เดิมอาจนำไปจากแถวเชียงใหม่ (ดังเช่นที่พระราชชายาเจ้าดารารัศมีเคยนำไปปลูกที่กรุงเทพมหานคร) ซึ่งลำไยจำนวน 3 ต้นปลูกที่บ้านน้ำทิพย์ อ.หางดง จ.เชียงใหม่ มาจากสมุทรสาคร (กลุ่มลำไยต่างถิ่น อาจเป็นพันธุ์เวียดนาม) - ลำไยเครือ (ต้นเป็นเครือ) ลูกโต ผลไม่มาก เนื้อเหนียว ไม่ค่อยหวาน
23	กรอบกะทิ	2			
24	พื้นเมือง	1			
25	กระดุก	2	/		ผลมีขนาดเล็ก เนื้อบาง แต่เมล็ดใหญ่ แต่ใช้ทำขนม ข้าวเหนียวเปียกลำไยได้ ใบกรอบ ต้นสีแห้ง ไม่ชุ่มชื้น - คือ อีแดงกลม
26	อีดอคำราง	1		/	เดิมผู้ปลูกคือ “ลุงคำ” มีส่วยว่าราง เมื่อออกเสียงแบบคำเมือง จะเป็นคำว่า “लग” (ในระบบเสียงภาษาคำเมือง หรือภาษาล้านนา ไม่มีเสียง “ร”) ผู้คนเรียกกันว่า “ลุงคำलग” เป็น ชาวตำบลสันทราย มหาวงศ์ อำเภอสารภี โดย ไปทำการทาบกิ่งมาจากบ้านเจ้าเมืองลำพูน - เป็นลำไยที่มีลักษณะพิเศษ กล่าวคือ สุกก่อนลำไยพันธุ์อื่น 15 วัน เมล็ดในมีขนาดใหญ่ลูกโตเสมอกัน - ออกก่อนดออื่นๆ ดอกคำรางออกผลสม่ำเสมอไม่ไล่สาร

หมายเหตุ โครงสร้างการประกอบคำตามภาษาแรก: 1 = คำเมือง, 2 = คำไทยกลาง, 3 = คำเมือง + คำ

ไทยกลาง, 4 = คำเมือง + คำอารบิก, 5 = คำอังกฤษ

เอกสารอ้างอิง

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) สำนักงานภาคเหนือเขต 1. เชียงใหม่. จังหวัดเชียงใหม่ (มคปด.)

กองผลิตอุปกรณ์โฆษณา การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. 2547. คู่มือท่องเที่ยว ๘ จังหวัดล้าน
กรุงเทพฯ.

กรรณิการ์ วัฒนเกษม. ภาษาถิ่นเหนือ. (เอกสารคำสอน). กรุงเทพฯ: ภาควิชาภาษาตะวันออก
คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร.

จิรนนท์ เสนาบุญ และพาวัน มะโนชัย. 2553. เทคนิคการขยายพันธุ์ไม้ผล. เชียงใหม่: หจก. วนิดา
การพิมพ์.

นิพัฒน์ สุขวิบูลย์. 2554. เอกสารวิชาการพันธุ์ลำไย. เชียงราย: อินเทอร์เน็ต.

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน 2542. กรุงเทพฯ: บริษัทนานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่น จำกัด.

ศัพท์ภาษาศาสตร์ ฉบับราชบัณฑิตยสถาน 2546. นนทบุรี: สหมิตรพรินติ้ง.

พาวัน มะโนชัย และคณะ. 2547. เทคโนโลยีการผลิตลำไย. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ฟิสิกส์เซ็นเตอร์.

พาวัน มะโนชัย. 2543. ลำไย. เชียงใหม่: สิรินาถการพิมพ์.

พงษ์ศักดิ์ อังกสิทธิ์, ดุษฎี ณ ลำปาง, และ ไร่ไพพรรณ อภิชาติพงศ์ชัย. 2542. ลำไย. เชียงใหม่:
โรงพิมพ์มิ่งเมือง.

มหาวิทยาลัยแม่โจ้. 2543. การผลิตลำไย. เชียงใหม่: สิรินาถการพิมพ์.

มนตรี แสนสุข. มปป. แก้วมังกรและลำไย ผลไม้นามมงคลและผลไม้ส่งออก. กรุงเทพฯ:
สำนักพิมพ์แว่นแก้ว.

เรณู วิชาศิลป์. ภาษาและอักษรล้านนา. เอกสารคำสอน ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

วิจิตรนั ภาณุพงศ์. 2534. หน่วยที่ 9 : ไวยากรณ์โครงสร้าง: คำ. ในสาขาการศึกษา.

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช . คู่มือการสอนภาษาไทย หน่วยที่ 7-15. กรุงเทพฯ สุโขทัยธรรมมา
ธิราช.

อุปกิต ศิลปะสาร, พระยา. 2535. หลักภาษาไทย. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.

สงวน โชติสุขรัตน์. 2512. ไทยยวน – คนเมือง. นนทบุรี: บางสะแกการพิมพ์.

สรัสวดี อ๋องสกุล. 2553. ประวัติศาสตร์ล้านนา. กรุงเทพฯ: บริษัทอมรินทร์พริ้นท์ติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง
จำกัด (มหาชน).

อนันต์ ดำรงสุข. 2547. ลำไย. กรุงเทพฯ: อักษรสยามการพิมพ์

- อุดม รุ่งเรืองศรี. 2547. พจนานุกรมล้านนา – ไทย ฉบับแม่ฟ้าหลวง. เชียงใหม่: โรงพิมพ์มิ่งเมือง
- อุดม รุ่งเรืองศรี. 2549. เมือง เวียง แซ่ : แหล่งใหญ่ที่อาศัยของ “คนเมือง” ใน ทรงศักดิ์ ปรารักษ์
วัฒนากุล. ล้านนาอันอุดม. จัดพิมพ์เนื่องในโอกาส 60 ปี ศาสตราจารย์ ดร.อุดม
รุ่งเรืองศรี. เชียงใหม่: หน่วยผลิตเอกสารและตำรา คณะมนุษยศาสตร์
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- อุดม รุ่งเรืองศรี. 2551. ภาษาแลอักขระล้านนา. (ภาษาและอักขระล้านนา). เชียงใหม่: ภาควิชา
ภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- ฮันส์ เพนซ์. 2552 แปลโดย ศิริรัตน์ ทองใหญ่ ณ อยุธยา. ประวัติศาสตร์ล้านนาจบับย่อ. ใน ที่ระลึก
งานฉาปนกิจศพ ดร. ฮันส์ เพนซ์
- Plag, Ingo. 2003. **Word-Formation in English**. Cambridge: Cambridge University Press.
- Savetamalya, Saranya. 2008?. **Morphology and Syntax**. Chiang Mai: **Department** of English,
Faculty of Humanities, Chiang Mai University.
- Srichomthong, Phattharathanit. 2012. Identity Maintenance in Lanna (North Thai). *Journal of the
Southeast Asian Linguistics Society (JSEAL)*. Vol. 5.
- Srichomthong, Phattharathanit. “Signs” of Language Globalization in the Linguistic Landscape of
Northern Thailand (forth coming)
- ข้อมูลจากเว็บไซต์
- www.reo3.go.th/index01.htm สำนักงานสิ่งแวดล้อมภาคที่ 3 พิชญ์โลก
- <http://pioneer.netserv.chula.ac.th/~cturdsak/lamyai.htm>
- <http://www.ku.ac.th/e-magazine/august43/longans.htm>
- <http://en.wikipedia.org/wiki/Origin>
- <http://www.linternaute.com/dictionnaire/fr/definition/origine/>
- <http://www.answers.com/topic/origin>
- <http://www.sobmaekha.go.th/travel.php>

แบบสัมภาษณ์แบบสัมภาษณ์ซื้อพันธุ์ลำไย(โครงการย่อยที่ 3)

แบบสัมภาษณ์ซื้อพันธุ์ลำไย

ข้อมูลส่วนบุคคล:

1.ชื่อนามสกุล.....

อายุ

2. ที่อยู่.....

.....

3.การศึกษาขั้นสูงสุด.....

สาขา.....

4.อาชีพ.....

5.ระยะเวลาในการประกอบอาชีพ.....

ข้อมูลเกี่ยวกับซื้อลำไย:

1.ท่านปลูกลำไยพันธุ์ใดบ้าง

1.....2

3.....4

5

1.1เหตุผลที่ท่านปลูกลำไยพันธุ์ดังกล่าว.....

.....

.....

.....

2.ท่านขายลำไยพันธุ์ใดบ้าง

1.....2

3.....4

5

2.1.เหตุผลที่ท่านขายลำไยพันธุ์ดังกล่าว.....

.....

.....

3. ท่านรู้จักชื่อพันธุ์ลำไยพันธุ์ใดบ้าง โปรดระบุ

1.....2.....

3.....4.....

5

4. ท่านรู้ที่มาของชื่อพันธุ์ลำไย พันธุ์ใดบ้าง โปรดระบุ

1.....2.....

3.....4.....

5

5. เพราะเหตุใด ลำไยที่ท่านรู้ที่มา จึงมีชื่อดังกล่าว

1.ลำไยชื่อ.....เพราะ.....

.....

2 ลำไยชื่อ.....เพราะ.....

.....

3. ลำไยชื่อ.....เพราะ.....

.....

4. ลำไยชื่อ.....เพราะ.....

.....

5. ลำไยชื่อ.....เพราะ.....

6. จากชื่อพันธุ์ลำไยต่อไปนี้ ท่านรู้จักชื่อใดบ้าง กรุณาระบุ และให้ข้อมูลเกี่ยวกับชื่อลำไยที่ท่านรู้จัก

ลำดับ	ชื่อพันธุ์	รู้จัก	ไม่รู้จัก	ข้อมูล
1	อีตอ 20			
2	อีตอ 27			
3	อีตอ 75			
4	อีตอก้านแข็ง			
5	อีตอหลวง			
6	อีตอแก้วยี่			
7	อีตอยอดแดง			
8	อีตอก้านอ่อน			
9	อีตอลุ่มน้ำปิง			
10	อีตอสุขุม			
11	สีชมพู			
12	อีเปี้ยวเขียว เชียงใหม่			
13	อีแก้ว			
14	พวงทอง			
15	จัมโบ้			
16	แดงกลม			
17	ใบดำ			
18	ใบหยก			
19	น้ำผึ้งทวาย			
20	ปทุมรัตน์โค้ง			
21	บ้านโอง			
22	เพชรสาคร			
23	กรอบกะทิ			
24	พื้นเมือง			
25	กระดุก			
26	อีตอคำราง			

ประมวลภาพถ่ายคัดสรรค้ประกอบการเก็บข้อมูลภาคสนาม (สัมภาษณ์) เกษตรกรและ
นักวิชาการลำไยในเขตจังหวัดเชียงใหม่และลำพูน ระหว่างเดือนตุลาคม 2554 – กันยายน
2555(โครงการย่อยที่ 3)

ภาพลำไยต้นลูก ซึ่งคาดกันว่าเป็นต้นที่เกิดจากการเพาะเมล็ดของลำไยกะโหลกพันธุ์เปี้ยว
เขียว ที่ชาวจีนได้นำมาถวายพระราชชายา เจ้าดารารัศมี พระราชชายาในพระบาทสมเด็จพระ
จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ประทานให้เจ้าน้อยต้น ผู้เป็นพระญาติ มีศักดิ์เป็นน้องชาย
นำไปปลูก ณ บ้านสบแม่ข่า หรือบ้านน้ำโท้ง ตำบลสบแม่ข่า อ. หางดง จ. เชียงใหม่ และ
ปัจจุบัน (พ.ศ. ๒๕๕๕) มีอายุประมาณ ๑๐๕ – ๑๑๐ ปี ได้รับบริจาคจากคุณพัชรภรณ์
พิลาศลักษณ์ ให้ศูนย์เรียนรู้วัฒนธรรมเกษตรล้านนา มหาวิทยาลัยแม่โจ้

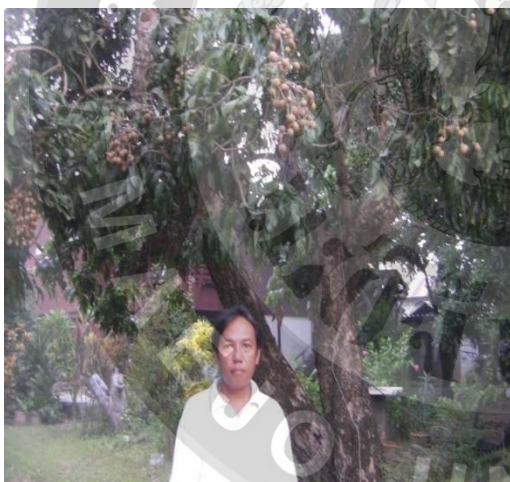
เกษตรกรที่อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่

สวนลำไยของเกษตรกรรายหนึ่งที่ อ.สารภี
จ.เชียงใหม่

ต้นลำไยสีชมพู ซึ่งใบมีสีเขียวจางกว่า
ลำไยพันธุ์อื่น

เกษตรกรชื่อวิชร รอมใจ อ. สารภี จ. เชียงใหม่

เกษตรกรชื่อ เชาวน์ ใจเมือง อ.ป่าซาง จ.ลำพูน

เกษตรกรชื่อ สนั่น ปัญญาใหญ่ อ.บ้านธิ จ.ลำพูน ต้นลำไยพันธุ์เมือง ที่ อ.ป่าซาง จ.ลำพูน

ภาพประกาศนียบัตรรางวัลประกวดลำไยสีชมพู และภาพแสดงความขอบคุณในการสัมภาษณ์ของคุณบัญชาการ พลชมชื่น อ.สารภี จ. เชียงใหม่

ดร. นิพัฒน์ สุขวิบูลย์ นักวิชาการลำไยประจำศูนย์วิจัยพืชสวนเชียงราย กรมวิชาการเกษตร ผู้มากด้วยความรู้และประสบการณ์ด้านลำไย มาถึง 27 ปี

ลำไยพันธุ์คอสุ่ม

ลำไยพันธุ์เพชรสาร

(ทั้งสอง อยู่ที่แปลงสาธิต ศูนย์วิจัยพืชสวนเชียงราย กรมวิชาการเกษตร)

ภาพเกษตรกรลำไยและผู้เข้าร่วมการประชุมกลุ่มย่อย (โครงการการประชมกลุ่มย่อยเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับนักวิจัย Focus group: การพัฒนาและปรับปรุงพันธุ์ลำไย) ณ บริเวณลำไย “ต้นเกี๋ย” (ต้นแรก) ในเขต ต.สบแม่ข่า อ. หางดง จ. เชียงใหม่

เกษตรกรลำไยชื่อ “คำ” ผู้เป็นที่มาของชื่อพันธุ์ “อีดอคำราง (लग)” ผลของลำไยอีดอคำราง (लग)